

P.11.132

CERNĂUȚI

SEPTEMBRE — DECEMBRE 1942

An. XVII

FĂT-FRUMOS

Nr. 5-6

ARTĂ
LITERATURĂ

Director: LECA MORARIU
Secretar de redacție:
Octavia Lupu - Morariu

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

TIBERIU CRUDU

Redacția și administrația: Cernăuți, str. Munteniei 14

3161 935.143
14391

An. XVII	FĂT-FRUMOS	Nr. 5-6
ARTĂ LITERATURĂ	Director: LECA MORARIU Secretar de redacție: Octavia Lupu - Morariu	ȘTIINȚĂ VIAȚĂ SOCIALĂ

Tiberiu Crudu

Cu anii și cu opera, Tiberiu Crudu s'a înălțat pe o culme, de unde i se cuvine perspectiva sinoptică asupra drumului făcut. Cutare revistă provincială sărbătorea chiar a 60-a aniversară a maestrului botoșănean. Și — firește — doar numai o publicație mărginașă putea tresări de asemenea poimnire. Ca un periferic ce se găsește, Tiberiu Crudu n'avea doar să stârnească luarea aminte a ... regionalismului bucureștean. Deși ne-a dăruit pagini de cari l-ar putea invidia — și, vai, de atâtea ori — marii noștri răseditați.

Și mai ales pagini, cari sunt numai ale lui T. Crudu — și pe cari..., care alt Creangă, decât tot numai această moldovenească *Crenguța* (cum i-a zis neuitatul V. Bogrea) ni le-a putut înflori?

Cu specifica lui savoare autohtonă, autorul capodoperei *De pe la noi ce-a fost odată* rămâne unic între mai-marii scrisului românesc — glăsuind în chipul acesta: „Când o ajuns acasă, bietu om, era numai c'o mână de suflet într'însu și-i mirosia a ciomag, comedie mare“ (de bătaia ce-o mân-case) *De pe la noi ce-a fost odată* (1925, 22); „ș'apoi, cu ochii răzători, înghiția îmbucătura ce striga *Gh o' ghiță pe gât*“ (de lacom ce era înghițită) *Luna-teu* (1929, 134); „Noi, după ce ne-am primerit cu alte haine, nu știu de pe unde le-o fi scos jupâneasa ceea, stam ca mutele și ne uitam una la alta, spăriete, cum se uită găinele la care le tai cozile și nu se mai cunosc între dânsle“ (fiind vorba de niște măicuțe, răzbite de „o ploaie ca cu cofa“ și cari, găzduite de cutare boier, ajung să-și schimbe șeiacele pe straie mirene...) *Săhstria Săhlei* (1933, 101—102). Dar

chiar în afară de strălucirea locușiei, fraza acestui autentic isonar și tovarăș al lui Creangă vine cu un alai de vorbă rară, care greu să se afle alta; d. p.: „da mocârca de maică, zăurdită la minte cum era, nu chitește mult, face top în trăsură... și... mă lasă crucită'n mijlocul drumului“ [Săh. Săhlei (98)].

La această amplexare a formei, adăogându-se vibrantul fond general și etern uman din pagini ca *Bouful din Ardeal* sau *De vorbă cu maica Frăsina*, Tiberiu Crudu îi dăruiește literaturii românește pagini de cari l-ar putea invidia și de cari s'ar putea bucura un Brătescu-Voinești, un Mihail Sadoveanu și un Liviu Rebreanu, ca și minorii Cezar Petrescu și Ionel Teodoreanu, în căm frecvențele lor răstâmpuri de inadvertență și de oboseală.

Și astfel, perifericul Tiberiu Crudu stă trainic înfipt în cel mai durabil centru, în cea mai de mijloc inimă a Neamului.

Leca Morariu

Amintirea

Prin stele, prin copaci, prin flori,
Prin suflel și trup legănat se plimbă
O melodie, — adiere'n zori.
Gând nerostit de nici o limbă:
O amintire, suflet al grădinii,
Parfum pe care-l răspândesc mălinii —.

O floare, — flacăra de soare,
Ce pâlpâe'n tre frunze, în amurg;
Fantomă fără formă clară și culoare, —
Când toate se ineacă, toate curg
În marea moartă a uitării,
Ea tot mai licăre în negurile serii,
Ca flăcările tremurând peste comori
Ascunse'n vremi de regii daci.
Nedumerit, te'n trebi de-atâtea ori:
Prin ce mijloace, nu știu care vraci
Colindul amintirii îl vrăjește
Și'n pașiștea din tine, — amintirea crește.

Aurel V. Sânger

Moș-Catrinaru *)

Primăvara, cu haina ei de buratec verde, împuiată cu toate colorile, privia cu ochii în lacrimi la puzderia de scântei sclipitoare pe care soarele dimineții i-o arunca în față, umplând de veselie și lumină largul cuprins al curții Pășcăneștilor, lăsată demult în părăsire. Zumzetul surd al albinelor zorite să se împărtășască din potirul florilor deschise și sfada asurzitoare a paserilor gureșe ce clevețiau, topăind prin copaci, împrăștiu pâcla tăcerii străjuită de ziduri și tristeța apăsătoare ce bura din văzduh.

În pragul unei camere din largul șir al clădirilor dărâmate sta, privind în gol, bătrânul învățător Catrinaru, buștean aruncat acolo de valurile vremii. Pe fața lui răvășită, câteva raze blânde, furișate prin frunzișul des al unor frasini rotați, pipăiau ușor, cu degetele lor aurii, amurgul acelei vieți sdruncinate pe care doar mireazma zilelor fericite din trecut o mai țineau în loc, ranele sufletului neputându-se tămădui cu sucul nădejților rodite pe noroiul unui traiu sbuciumat.

Fusese scos la pensie înaintea sorocului cuvénit din pricina lipsei de vederi: un ochi i se scursese de-a-binelea iar celălalt abia îi slujia să se miște de ici până colo. Și picioarele-i făpenise dela genunchi în jos din multele răceli îndurate în timp de iarnă, cu geruri nesfârșite, iar auzul îi scăzuse tot din aceleași pricini. Când avea să se schimbe vremea era o comedie. Îi hua capul ca o moară și-l săgeta durerea prin oase de nu-și afla locul. „Mai bun prevestitor de ploii ca sfredelitura din turluele cotonoagelor mele nu-ți trebuie” obișnuia el singur să spuie râzând. Ceea ce-l rodea mai mult decât boala era lipsa de hrană și adăpost. Pensia era mică, lucrurile scumpe toate, venituri altele nu, așa că o da greu, greu de tot. La început, când a rupt-o cu școala, i s'a părut c'a rupt-o și cu viața. Spăimântat, ca o pasere căreia i s'au tăiat aripele și i-a pierit glasul, și-a pus în gând să fugă din sat și să nu se mai întoarcă niciodată. Îi era parcă rușine de copii, de oameni, de dânsul însuși, văzându-se nevolnic de a mai fi îndrumător. Când știa ce fusese înainte și vedea ce ajunsese acum, numai din preă marea lui strădanie penfru alții, i se întuneca mintea și i se sfârșiau puterile. Ca să se liniștească a trebuit să plece. Trei ani de zile a pribegit cum a putut, Dumnezeu știe pe unde. La urmă, biruindu-l dorul locurilor și nevoile, s'a înters ca un câne bănut,

*) „Fragment din romanul *Învățătorul meu*.”

de unde pornise. Aici, de bine de rău, îl cunoșteau oamenii, puteau să-l mai ajute, pe când între streini era un hleab de moșneag ce umblă fără astâmpăr, încurcând lumea.

În sat, dac'a venit, a tras când la un fost școlar de-ai lui, când la altul și, după o bucată de vreme, săturându-se de umblat cu croșna'n spate dela sița la cumătra, s'a aciuat într'o cameră din înfinsele clădiri ale curții boierești, rămasă vraiste în urma vinderii moșiei la țărani.

Camera, cu ziduri groase ca de biserică, avea coperișul spart și tavanul crăpat pe jumătate. O singură fereastră cu geamuri urdu-roase, cârpite cu hârtie, se trudia să aducă lumină împreună cu ușa care hlobănându-se'n fițini, sta mai mult deschisă. Păreții, puhoieți într'o parte de șiroaie, erau galbeni, coșcoviți și însemnați de ploșniți. Așa prăpădită cum era încăperea, lui Catrinaru i se părea un sălaș minunat căci n'avea să'mpiedice pe nimeni și, pe deasupra, era singur cu păcatele lui bătrânești. Dintr'un dulap de bucătărie răsturnat ș'a făcut patul, așezând peste el un mindir de paie mucegăite găsit în fundul unui pod. La gura sobei cu stâlpii căzuți, a încrevălat un soi de plită care nu trăgea cum trebuie, așa că de multeori, pe vântoase mari, odaia se umplea de fum când atâta focu. Între sobă și fereastră a legat o frânghie ce slujia de culme pentru niște buleandre de cămeși negre, aruncate una peste alta. Pe jos, pentrucă nu vedea destul de bine, au început cu vremea să zacă'mprăștiate, hârtii, surcele, capete de țigară și gunoi, așa că icoana sfântului Niculai, atârnată într'un cuiu spre răsărit, privia abătută la sărăcia și harababura pe care era chemată s'o privigheze și s'o apere. Catrinaru, îmbrăcat într'un palton jerpelit care-i acoperia cămeșa neagră și purcată, umbla totdeauna încins cu o curea, căci bumbii paltonului lipsiau. În cap purta o căciulă slimoasă, jupuită pe demărgini. În picioare avea niște scrabe grele pe care abia le târia când se năclăiau de glod.

Așa se înfățișa pe dinafară fostul dascăl, poticnit în pragul bătrâneții. Ceea ce zăcea în sufletul lui însă, nimeni nu știa, căci el își ducea zilele cu zimbet neprefăcut, bălându-și joc de orice greutate. Când avea ce mânca, mânca! Când n'avea, răbda, fără a se plânge nimănui. Dimpotrivă râdea spunând că atunci când n'are cu ce-și potoli dușmanul de burdăhan infometat, îl gătuie cu cureaua, strângând-o câte c'o bortă, două, în fiecare zi. Totuși prietenii care-l cunoscuse în putere și strălucire, aveau milă de dânsul și-i aduceau, de casă nouă chipurile, ce le da mâna la fiecare și el strângea cum

strâng merinde pentru iarnă miogârțanii de pe câmpuri. Odaia lui — colț din corabia lui Noe — era mai totdeauna cu ungherele pline cu grămăgioare de fasole, cartofe, mazere, bob, așa că omul avea cu ce amăgi mămăliga și ustoia foamea. De când se mutase la curte trăia în voie, dormind când alții lucrau, lucrând când alții dormiau, fără să stingherească pe nimeni. Neputând ceti decât cu mare greutate, ca să nu șadă degeaba, își frământa creerul cu fel de fel de născociri, care de care mai ciudate. Toată ziua cioplia bucățele de lemn, bătea cuie, potrivea șuruburi, îndoia tinichele și înșgheba cutare invenție pe care apoi se ostenia ceasuri întregi deslușind-o la unii și la alții. Cine avea vreme de pierdut îl asculta, cine nu, flutura din cap, râdea și-și căuta de treabă: moșneagul era șui!

Cei care însă stăteau toată ziua lângă dânsul, chiomboșind și fosăind împreună, erau cei doi copilași ai medicului dela dispensarul zidit în spatele curții: un băiețel de vreo cinci, șese ani și o fetiță ce călca pe opt. Mirel și Andruța, cum se treziau dimineța din somn, mușluiau ce mușluiau pe la bucătărie și prin dulapuri și se făceau nevăzuți. Își luau amândoi catrafusele și desculți, șupurindu-se pe-o cărăruie umbrită de-un dudău mai mare decât dâșii, se opriau drept în pragul odăii fermecate. Acolo se așezau cuminți, pe treptele scărilor, deoparte și de alta a bătrânului meșter care îi aștepta cu uneltele și materialul gata de lucru.

Și copiii nu veniau niciodată cu mâinile goale. Aduceau, ascunse'n pestelcuțe, câte o felie de pâne proaspătă ori de cozonac, alteori câte-o plăcintă dosită dela masa de sară. Mai bucuroși erau când însăși mama lor, cucoana Lorența, îi trimetea să ducă bătrânului câte o cafea cu lapte, un ceai bun cu rom, două, trei sarmale ori alivenci moldovenești făcute'n smântână, dacă nu avea alte bunătăți. Și moș-Catrinaru molfăia cu atâta plăcere și lăcomie, laudând bucatele și pe cei ce le făcuse, încât copilașilor li lăsa gura apă și începeau a gusta și dâșii din blidul adus. Deseori se întâmpla chiar ca ei să înfulice mai mult decât moșneagul care râdea pe'nfundate știind bine că acasă făceau nazuri când erau siliți să mânânce. În pragul ușii lui însă, pe scândura goală, în miros de buruiene și tutun, luând bucate de-a-dreptul cu mâna, li se păreau mai bune decât pe masă curată, siliți să întrebuițeze furculița și cuțitul. Așa-s copiii! Dar drăcușorii nu dădeau usna dela moșucul lor drag, nu numai pentru că îi băga în samă, șorobotind împreună, dar și pentru că atunci când li se ura cu lucrul, bătrânul îi așeza pe genunchi și le spunea

la povești și istorii de nu se mai săturau ascultându-le. Ș'aveau dreptate căci, cum moș-Catrinaru începea povestirea, dascălul de-odinioară se trezia în el, se încălzia, se înfierbânta, clocotia, parcă ar fi avut înaintea lui toate șirurile de elevi ai anilor duși pe pustii. Cu acești doi găgălici de om, care-i sorbiau cu nesaț cuvintele, el își stâmpara dorul lecțiilor dealtădată. Copiilor le plăceau tare mult poveștile. Când Făt-Frumos izbutia, după trudă nesfârșită, să fure din palatul zmeilor turbați pe Ileana Cosânzana, fetița bălăioară avea obraji aprinși iar băiețelul negruț strângea cu pulpele piciorul bătrânului pe care sta calare, înălțându-se voinic și mândru în scări nevăzute.

Așa își petreceau copiii, în tovărășia sihastrului, ceasuri scumpe care aveau să rămâie cele mai frumoase din viața lor abia înmugurită. Cucoana Lorența și ea era bună-bucuroasă că mai scăpa câte-oleacă de incotele odraslelor ei, căci altfel, pe vreme de ploaie, când nu se puteau duce devala, îi răsturnau casa pe dos, apucându-se de toate năzdrăvaniile. Ce nu făceau ei? Câte nu le trăsnea prin minte? De când, mai cu samă, învățase dela moș-Catrinaru să croiască hamuri din petici, aveau ce cărnoși toată ziua biete la mână, silindu-se să tîrie după dănele, fie cleștele de tras focul, fie vreun scăunaș întors cu gaidel'n sus și încărcat cu toate păpușile.

Și nu se mulțămiau numai cu-atîta. Le mai încălțau lăbile cu coji de nuci, de tropăiau pe podele când mergeau întocmai ca oa-menii, mormăind într'una de ciudă că nu se puteau sui nicăieri.

Se mai legau uneori și de capul lui Chițibuș, un fleac de cotei puricos, pe care-l canoniau să facă sluj deasupra pirosteilor și el săracu, nu era'n stare să facă sluj nici pe dușumea, așa era de puturos și de prost. Ca să se poată ținea drept, pughibalele îi legau coada de pirostei și el se lăsă moale, răsturnându-se ca o plămădă, și o lua la goană cu pirosteile după dănsu. Râdeau copiii de se omorau și râdea și măsă ca o neroadă că n'avea ce să facă.

Dar-mi-te alte isprăvi, ca înfășetul mășisorilor, botezul puilor de găină în treuca cu apă, împodobirea gânsacilor și rățoilor cu crăvăți negre !...

În dimineața aceea de Mai, bătrânul așteptă să-i vie la scări cei doi tovarăși nedespărțiți care nu-l slăbiau nici cu lucrul, nici cu povestitul. Le pregătise chiar o istorioară cu sfântul mucenic Cristofor a cărui prăznuire era în ziua aceea. O cumpăraseră și el de undeva, dar de unde, nu-și mai aducea aminte. Istorioara era scurtă de tot,

da el s'a gândit s'o mai lungească și s'o mai înflorească doar a fi pe placul micilor lui ucenici.

— Cu-cu !... Cu-cu !... Cu-cu !...

— Măi, măi, măi ! Frumos mai cântă cucu ista. Ori în ce copac s'a așezat ?

Punându-și mâna strașină la ochi, moș-Catrinaru șiret, se prefăcea că cercetează locul paserei cântărețe, mișcând capul în toate părțile.

— Cu-cu !... Cu-cu !... Cu-cu !

— Mi se pare mie, după glas, că nu-i cuc, ci-i cucuță !

— Chiar cucuță, că-i Anduța — strigă Mirel sărindu-i în spate și prinzându-l de gât.

— Iiii.. la ce m'ai spus ? — țipă fețița botoșică. — Vezi cum ești ? Să știi că m'am mâniat pe tine. Trebuia să taci, să creadă moș-Catrinaru că-i chiar cuc adevărat.

— D'apoi eu, fătârlia moșului, chiar așa am și crezut la început, n'ai de ce să fii supărată. Ai văzut doar că tot ascultam și mă minunam : ce cuc detreabă îi aista care vine să-mi cânte la urechile mele surde ?

— Și mata chiar credeai că-i cuc ? — întrebă fețița mulțămită.

— Mai vorbă ? Făceai așa de bine... Deaceea mă tot uitam eu în frasin, că de-acolo mi se părea că vine cântecul și-mi era mai mare ciuda că nu vedeam nimic. Tot mă'ntrebam : Unde să fie ? Și când colo...

— Cânta Anduța !

— Da, puiutele ! De unde să-mi vie mie'n cap.

Andruța, foarte mândră de reușita ei, trecu în odaie strigând :

— Moș-Catrinaru, Ț'am adus cafea și zahar, mi-o dat mama, n'am furat eu, cum zici mata. Mi-a spus să Ți-o faci singur așa cum Ți-i gustu. Lapte n'avem că s'a corăslit. Toanta ceea de Marghioală l-a pus în donița nespălată și s'o tăiet la fiert.

— Ce păcat să strice ea atâta lapte !

— Da i-o dat și tata de cheltuială — zise Mirel ușurat.

— Zău ! A chelfănit-o puțin ?

— He-hei ! Numai puțin ? Chiar bine. L-a făcut un cucui în frunte cât un ou de găină.

— Vai de mine !

— Da ce, nu i se cădea ? În schimb a zis bodaproste Dolca și Modruș, că l-a dat lor să-l mănânce.

- Cum se poate? L=a dat la câni?
- Ba și la porci! Maftei și Gafița au avut ce hulburi. Își vârîse vlizele până'n ochi când le=a turnat în hîrdău.
- Lingușindu=se pe lângă bătrîn, băiețelul întrebă iscoditor: — Da noi azi ce lucrăm? Stăm degeaba? Unde=s sculele, să le=aduc eu?
- Azi, dragii moșului, nu lucrăm nimic, îi sărbătoare.
- Sărbătoare?
- Da, îi sfîntu mucenic Cristofor.
- Acel cu cap de cîne? — întrebă iuti Anduța.
- Acela? Da de unde ști mata c'avea cap de cîne?
- I=a spus tătăică=i asară părintele Ciornei, când a fost la noi.
- Și cum, avea chiar cap de cîne? Nu cred!
- Ba da, cap de cîne, că era, spunea părintele, din neamul Căpcăunilor care mînîncă oameni.
- Saracandemine și de mine!
- Zău așa! Da el nu mîncă. El a fost prins într'un război și, neputînd grăi, s'a rugat la Dumnezeu să=i deie și glas. Ș'a venit un înger și i=a atins buzele ș'a început a vorbi.
- Mare minune? Ei, și pe urmă?
- Pe urmă... nu știu așa bine... Mî se pare că s'abotezat ș'a luat numele de Cristofor și pentru credința lui a fost pus la fel de fel de cazne, da el nu s'a lăsat.
- Foarte bine a făcut!
- Împăratul, de ciudă, a poruncit de i=a tăiat capu,... ș'atât!
- Cum atît? — întrebă Mirel apăsător. — N'ai spus nimic de femeile celea.
- Care femei? — iscodi mirat bătrînul.
- Ei, niște femei... — răspunse'ncurcată fetița.
- Niște femei *sfăcate*, strigă băietu, să=ți spun eu dacă nu vrea să spuie ea, care trebuiau să ispitească pe sfîntu *Clisfotol*, da ele s'au făcut *cleștine*. Ș'atunci împăratu ceala, mîniel tare, le=a vîrît niște *flugări* înroșite'n foc, de la călcăie până la umere, ș'au murit și s'au făcut și ele sfinte. Iaca așa!
- Măi, măi, măi, da multe mai știți mătăluțe.
- Părintele a spus — zise Andruța — scuturându=se din coate. Zău c'asa!
- Și Marghioala, toanta, asculta și plîngea...
- Avea dreptate, puiuțule! Atâtea chinuri ce=au îndurat cu toții...

— Da, au *îndulat*, dar s'au făcut sfinți.

— Și stau cu Dumnezeu în cer — întări Andruța. — Cum, mata n'ai știut de toate aiestea?

— De unde să știu, păcatele mele! Iaca, eu is om bătrân ș'abia acum aud întâia oară!

— Ei, ne amăgești..

— Ferească sfântu! Dar dacă vreți să vă spun drept și drept, știu și eu ceva, da nu așa cum mi-ați istorisit amândoi, altfel...

— Mai frumos?

— Dă, îți vedea.

— Ne spui chiar acum?

— Chiar acum nu, dragii bătrânului, c'avem vreme după ce-mi beau cafeluța. Tare mă suge, ici, la stomah, abia pot vorbi. Așteptați un minut căndata cea mare mi-o opăresc. Jăratec este...

— Dacă este jăratec, las c'o fac eu sări iuti fețița.

— Tot ca dăunăzi, mai mult în foc decât în ibric?

— Nu, acum am să bag de samă, ai să vezi.

— Bine, am să văd! Fă-o mata, că eu cu greu mă urnesc. Iar mă dor pârdaľnicele iestea de picioare.—Fețița alergă bucuroasă în odaie, jări puțin focul, și așeză ibricul la fiert cu zăharul și cafeaua înlăuntru. Mirel, rămas cu bătrânul, începu să-l descoase în taină.

— Ce știi mata despre sfântu *Chistofol*?

— Ai s'auzi acuși!

— Spune-mi ceva înainte.

— Nu se poate, puiule! Trebuie să audă și Andruța.

— Spune-mi numai mie, nu mult, ia atătucuța,—și-i arată jumătate din degetul lui mic.

— Ț-am spus că nu se poate, de ce ești nerăbdător?

— Știu eu de ce nu se poate! Ți-i mai *dagă Anduța* decât mine... — Depunându-și buzele se șmărcăi de plâns.

— De unde știi mata că mi-i mai dragă?

— Știu! Ea-i femeie și poate face cafea...

— Ei, nu, că ai haz, bată-te norocu de băiet să te bată! Ia-că-ți spun, da numai de-o unghie... —

Băietelul își șterse repede lacrimile lui ieftine și, cuibărindu-se lângă moșneag, începu să rătă.

— Uite, așa te vreau! Râzând. Când ai ști cât de urît te strâmbi când plângi, n'ai mai plânge niciodată. Așa se slujesc copii buhăind pe degeabă.

- Mata mă sluțești că nu vrei să-mi spui. Iaca tot nu'ncepi...
- Ce să'ncep, puiule?
- Povestea, parcă nu știi...
- Că bine zici!... Ia... s'aude sfârâind... Mi se pare că Andruța a dat cafeaua'n foc.
- Lasă cafeaua, spune, că.. iar mă sluțești. —
- Scuturându-l de braț cu amândouă mâinile strigă :
- Hai, spune, spune!
- Măi, mare năcaz pe capu meu! Nu-i chip să scap, trebuie să spun. Dă de unde vrei să'ncep? De la capăt, dela mijloc ori de la sfârșit?
- De unde vrei mata...
- Dacă-i așa, uite puiule: treceam odată apa Moldovei pe'n sus de Roman, dar nu pe pod, prin vad.
- Ce-i acela vad?
- Vad, puiule, îi un loc dintr'un râu unde apa-i mică de tot, o poți trece cu picioarele.
- Locu ceala se cheamă vad?
- Vad se cheamă! Și tocmai când eram pe la mijlocul apei, cercând-o c'un băț gros ce-aveam la mine, deodată aud de pe ce-lălalt mal strigându-mi cineva: Parcă ești sfântu Cristofor cu toiagul ce i-a odrăslit în mână! Când mi-am aruncat ochii într'acolo, zăresc un călugăr desculț, cu pantalonii suflecați, cu antereu în brâu, gata să treacă și el apa.
- Gata=a...a... și eu cu cafeaua, — strigă Andruța, care aducea, clătinându-se, o ceașcă plină ochi într'o mână și o farfurioară în cealaltă, pregătită numai bine să le scape jos pe-amândouă!
- Incet, încet, puișor, să nu te'mpedici că le faci țânduri! Dă-le acum la mine, întâi ceașca, așa, dă și farfurioara! Iaca ai ai scăpat cu obraz curat! Bodaproste, să crești mare... Ah, ce frumos.
- Îi *mălinica* — spuse Mirel, adânc cunoscător în cafele.
- Ce fel a fi, nu știu, da văd că-i bună, potrivit de dulce și bine fiartă. Bravo, Andruță! De pe-acum tragi a gospodină. Mata, puișorule, adă-mi, dacă vrei, beșica cea cu iarba dracului din saltarul mesei că vreau să-mi sucesc o țigară. Cafeaua, știți, nu-i bună, fără cioanca'n gură.
- S'aduc ș'un călbune?
- Adă, puiule, da numai unul și să iei sama să nu-l scapi prin boarfele cele ale mele, că s'or aprinde și mă faci fără ele.

— Nu, n'am să scap nimica.

După ce bătrânul își bău cafeaua cu tot tabietul ei, dând să guste din când în când și lui Mirel care înghiția în sec după fiecare sorbitură, întoarse ceașca pentru vrajă, ucigând sub călcăi mucul de țigară supt până la scrum. Așezându-se apoi pe-un maldăr de pâite, ca o cloșcă pe cuibar, prinse a învărti urzitorul cu povestea.

— Măi puiuților, dragilor mei, sfântu Cristofor, înainte de a fi creștin, se chema Oferus. Așa era numele lui, nume strein, nu de prin locurile noastre. Și era grozav de voinic și frumos. Avea un trup nalt cât un brad și un gât gros ca de urs. Putere 'n el să răstoarne munții și să stoarcă apă din pietre. Urieș în toată regula. Sburda tinereța 'ntrinsul și nu știa cum s'o folosească. La urmă s'a hotărît să plece 'n lume și să slujască celui mai tare stăpânitor de pământ. Zis și făcut, că la el nu erau multe. După vreo săptămână de rătăcire ajunse la curtea unui împărat care, cum îl văzu așa de spătos și voinic, l-a și băgat în slujbă, paznic la ușa lui. Acolo o ducea de minune. Mânca bucate bune, lucru mare, sta 'n cinste, grația numai cu măriri și era temut de toți. Tot să trăiască, nimic nu-i lipsia. Într'o sară însă împăratu, auzind pe ghidușul lui că diavolul umblă noaptea prin poduri și săli, începu a=și face cruce cu groază.

— Ce-i aceala ghiduș?

— Mirel, taci din gură, — strigă furioasă Andruța.

— Da tu ce *tleabă* ai u mine?

— Iaca am, că străci povestea.

— Tăceți, gândacilor, nu vă sfădiți că nu-i frumos. Ghiduș, dragu moșului, îi un fel de om pocit, care face să rădă, când se strâmbă, pe împărați și curteni. Se mai dă de=a=tumba, spune vorbe cu haz ori înfăpătoare și nimeni n'are voie să-i zică nimic.

— Ei, ai auzit? De=cum să nu mai întrebi nimic — hotări Andruța.

— *Palcă* tu știai ce-i acela ghidus. Te fudulești așa.

— Lăsați! De=acum aveți să știți amândoi — făcu împăciuitor bătrânul. —

....Și când urieșul nostru a văzut pe împărat făcându-și cruce la pomenirea Necuratului l-a întrebat nedumerit de ce face semnu ceala cu mâna. Împăratul i-a răspuns posomorît: „Pentru că eu mă tem de diavol și cu semnu ista, care se chemă cruce, îi iau toate puterile.”

— Hei, dacă te temi tu de diavol se cheamă că el îi mai tare

decât tine și, dacă 'i așa, mă duc să-l slujesc pe dânsul. — Ș'a plecat sănătos dela curtea împăratului, fără să ceară nici-o simbrie.

— Ce-i aceea simbrie? — scânci băietu.

— Iar? — țipă Andruța.

— Simbrie, dragu moșului, îi plată. Și el n'o vrut să ieie nici-o plată. Mergând el așa, în bobote, cale de vreo două, trei zile, se întâlnește pe-un drum cu o oaste de cavaleri, înzăoați din cap până'n picioare. — Andruța nu știa ce însemnă înzăoați, dar nu-i venia să n-trebe, ș'atunci găsi meșteșugul să se uite chiorș la frățiorul ei și să-i spuie :

— Ei, par'că văd că ai de gând să ceri acum să-ți spuie ce-s aceia cavaleri înzăoați?

— Iaca nu'ntleb, că știu — răspunse băietu' liniștit.

— 'tâta rău!

— Să știi că știu.

— Dacă știi, spune-mi?

— Nu vleu! — răspunse îmbufnat.

— Vezi? Tu te fudulești, nu eu.

— Dacă vă ciupiți într'una, cucoșeii moșului, și-mi rupeți firul povestirii, nu mai spun nimic...

— Ba spune, moș-Catrinaru, spune, că-i frumos.

Tu ce nu taci din gură, Anduță, și superi pe moșu? De ce ești femeie rea și amalnică?

— Eu, femeie rea? — Râmboindu-și buzele, acum sta mai, mai să puhoiască ea ochii.

— Uu, draga moșului, Doamne=ferește, mata nu ești femeie rea, — o mângâie bătrânul, netezindu-i fruntea și căutând s'o împace. — Nici el nu-i băiet fudul. Amândoi sânteji copilași cumiști. Moșu are să vă spuie povestea toată și niciunul n'aveți să mai deschideți gura până la sfârșit. Nu-i așa?

— Da — răspunseră pocăiți amândoi copiii.

— Cum a vorbi unul de-acu înainte eu tac și Tacu mă cheamă până mâni dimineță. Ne-am înțeles? — Copiii dădură din cap, dar nu rostiră niciun cuvânt de frică să nu-și calce legământul.

— Așa!... Să mergem înainte! Și cum vă spuneam Oferus acela s'a întâlnit cu o oaste de cavaleri îmbrăcați în cămeși de fier. Căpitanul lor era negru ca tăciunele. Cum l-a văzut pe urieș s'a uitat lung la dânsul și l-a întrebat închiorcoșat: — Tu ce cauți pe aici, măi Oferus?

Lui Oferus parcă i-a trecut c'un fer prin inimă când a auzit că-l strigă pe nume. Se miera și el de unde-l cunoaște. Uitându-se ținută 'n ochii lui sticloși simți că-i îngheață sângele în vine. De spaimă abia putu să răspundă.

— Caut pe dracu, să-i slujesc lui.

— Apoi nu-l mai căuta degeaba că dracu sânt eu.

— ...Sluga Dumitale! —

Și urieșul nostru se alătură supus la ceata dracilor călări. Mergând ei așa, fără să schimbe o vorbă, numai iată că într-o pajiște frumoasă dau de-o fântână cu colac de piatră împrejur și cu cruce înaltă alături, pe care se mai cunoștea puțin zugrăvit chipul Mântuitorului, șters de soare. Așa se pune de obicei cruce la fântâna sfințită ca să știe lumea că-i apa bună de băut.

Cum a zărit Scaraoschi crucea cu zugrăveala, pe loc l-au apucat toate sghihuielile și, răsucindu-se 'n scări, a dat poruncă tovarășilor s'o ieie repede îndărăpt. Oferus, care avea uscată limba 'n gură de sete, n'ar fi foit să se 'ntoarcă fără să-și răcorească sufletul și deaceea întrebă pe diavolul cel mare: De ce, mă rog, te ferești de fântână?

— Apoi tu nu vezi c'acolo-i crucea cu chipul lui Cristos?

— Ei, văd, ce-i cu asta?

— Eu mă tem de Cristos că-i fiul lui Dumnezeu!

— Han-haaa! Dacă te temi de Cristos asta însemnă că tu ești mai păcătos decât Dânsul și El mai strașnic decât tine ș'atunci s'a sfârșit tocmai, mă duc la El în slujbă.

Dracii, tremurând pe cai, au făcut iuti calea 'ntoarsă și Oferus, bucurându-se, a rămas să beie apă la fântână. Ba i-a tras s'un pui de de somn că era trudit de-alergătură: ei călare și el tot pe jos. După ce se trezi, privi năcăjit în toate părțile, neștiind încotro să apuce. Ceea ce nu pricepea cu creierul lui slab, era, cum are să mai găsească el pe Cristos când îl vedea răstignit pe cruce, cine știe de câți ani. Cum la fântână vin fel de fel de oameni, el ș'a pus atunci în gând s'aștepte că trebuie să pice cineva care să-l dumerească.

Așa s'a și întâmplat căci, mai cătră sară, i-aduce Dumnezeu pe-un pustnic care cobora pe-o cărare drept la fântână. Pustnic îi un om bătrân și credincios, fugit de lume, care trăiește singur în pustietatea codrilor. Cum s'a apropiat de fântână, Oferus l-a întrebat răstît: — Măi, moșule, unde găsesc eu pe Cristos?

Pretutindeni, fătul meu, — răspunse pustnicul, fără să se uite măcar la dânsul. Uriașul a rămas încurcat de tot, nu știa ce să

creadă: a fi moșneagul ista teafăr, a fi zărghit, de vorbește așa într'a-i iurea? Dacă Cristos într'adevăr îi pretutindeni cum se face că el nu l-a văzut nicăieri? Se mai poate una ca asta?

— ... Moșule, nu prea pricep ce-mi spui, dar dacă-i drept că Cristos Acela îi peste tot locul, te rog să-mi arăți ce slujbă L-ar putea împlini un om voinic și sprinten ca mine?

— Lăudărosule ce ești: Netrebnică făptură! L-ai putea slăvi prin post, rugăciuni și privigheri, așa cum fac eu.

— Așa nu pot—întoarce Oferus cuvântul.—Eu nu-s făcut nici să postesc, nici să mă rog, bătându-mi limba de cerul gurii, nici să privighez îndeșert, uitându-mă la stele. Eu is croit să lucrez, să muncesc, nu să stau degeaba și să mucelesc ca tine, numărându-mi flocii din barbă. Dacă știi, dă-mi altă cale pe care să-L pot sluji. Dacă nu știi, să-ți tacă lioapa!

Pustnicul zimbi și, luându-l frumușel de mână, îl sui pe-un deal, îl trecu o pădure, îl coborî o ripă și-l opri la margina unei ape repezi și tulbare care venia furioasă din munți.

— Uite zise el peste râul ista afurisit sunt nevoiți să treacă o mulțime de oameni, săracii! Și toți câți au încercat să-l treacă până acum, au fost luați de valuri pe sus și unii s'au inecat. Tu, stăi aici pe mal și, cei care vor veni să treacă dincolo, du-i în spate și, dacă faci treaba asta pentru dragostea lui Cristos, El are să te recunoască drept robul Lui și ai să fii ceea ce dorești.

— Negreșit că vreau — răspunse hotărît Oferus, dacă în acest fel crezi tu că slujesc pe Cristos.

Pustnicul plecă în drumul lui, iar Uriașul se puse pe lucru. Mai întâi își ghibăci o colibă în care să se dosească de vânturi și ploii. După aceea săpă cu grijă niște scări în malul râului, ca să poată coborî ușor la matca apei. Intră apoi în râu și cercă vadul. Apa nu era așa de mare da 'n schimb iute și rece de te tăia la jumă. Trecând dincolo ș'a făcut scări ș'acolo, ca să urce trăgănat, să nu rădice 'n piept. A pus semne, de-o parte și de-alta, niște pră-jini lungi ca să cunoască firul apei când era întunec. Ș'asa, zi și noapte, trecea 'n cârcă, de pe-un mal pe altul, pe toți călătorii.

Într-o sară, fiind mort de oboseală, adormi butuc. Pe la miezul nopții fu trezit de glasul unui copil care-l strigase de trei ori pe nume, așteptând să-l treacă râul. Cum el era buimac de somn, apucă la întâmplare un par în mână, înșfăcă pe copil în brațe, îl aruncă făbultoc pe umăr și intră în apă. Deodată valurile începură a se ridica

din ce în ce mai mari, lovindu-l cu putere iar copilul se făcu așa de greu că parcă avea o piatră de moară în spate. Temându-se ca nu cumva talazurile să-i îneco pe-amândoi, întoarse capul amețit și strigă:—Măi tincule, ce ai tu de ești așa de greu?... Imi pare că port cu tine toată lumea 'n spinare!

Copilul răspunse cu glas sunător ca un clopoțel de argint:—Nu porți numai lumea pe umeri dar și pe Cel ce a zidit lumea! Eu sunt Isus Cristos, Dumnezeu și Stăpânul tău, Acela pe care tu îl cauți de-atâta vreme să-I slujești. Înadins am poruncit valurilor să te acopere cu repegiunile lor și Eu să te botez aici, în numele Tatălui, în numele Meu Însumi și în numele Sfântului Duh!

Cufundându-i capul de trei ori în apă îi spuse:—De-acum înainte te vei chema Cristofor adică purtătorul lui Cristos!—După ce a rostit aceste cuvinte, copilul s'a făcut ușor, ușor ca o pană și s'a urcat în văzduh ca un fulg purtat de vânt. Valurile râului s'au potolit ca prin minune, cerul s'a luminat ca ziua, iar parul din mâna lui a odrăslit la capăt, slobozind frunze și flori. Când ieși din apă, rămase aiurit de frumuseța pământului poleit cu aur și de strălucirea bolții de sus, ghintuită în pietre scumpe. Râul era limpede ca apa de izvor, putându-se vedea până și firele de nisip din fundul lui. Cele două prăjini înfipte în maluri se prefăcuseră în doi stejari falnici ale căror frunze foșneau în cântece dulci și nemaiauzite. O moleșală plăcută îi cuprinse tot trupul, pleoapele i se lipiră încet și somnul îl doborî, fericit cum nu mai fusese niciodată în viață.

Când deschise ochii adouazi nu-și mai aduse aminte de numele lui cel vechi — de Oferus — ci numai de Cristofor, acela dat de Isus Cristos. Inima îi sălta de bucurie simțindu-și sufletul îmbunătățit și dornic de a face numai fapte pornite din iubire curată și fără prihană. Botezul dela miez de noapte îl schimbaseră cu totul. Era tare ca un leu și blând ca un miel. Îndoindu-și genunchii la pământ strigă către ceruri:—Cristoase, am înțeles puterea Ta. Rămân deapururi robul Tău credincios. Ajută-mi să scap de ispitele lumii, căci de altă ceva nu mă tem.

Tu ești Domnul și, Stăpânul meu! —

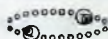
De sus îi răspunse glas dumnezeesc:—Fie după cuvântul tău în pace! —

Tresărind își făcu întâia dată sfântă cruce. Atunci băgă de seamă că dobândise mutră de câne, semn al marei lui credințe și armă împotriva tuturor ispitelor, căci nu mai avea nevoie să fugă el de

lume, fugia lumea de dânsul. Așa a slujit urieșul Cristofor pe Mân-
tuitorul, până când, prin pătimiri și moarte silnică, a căpătat și el
mântuirea, intrând în rândul sfinților.

.....
Când moș-Catrinaru opri de'nvârtit urzitorul, Andruța, stră-
luminată la față, răsuflă adânc, înotându-și în lacrimi ochișorii ei albaștri
iar Mirel, rămas cu gândul pe alte tărâmurii, urmăria cu privirea un
puf de păpădie ce se legăna în vânt, urcându-se sus în aerul
înmirezmat al dimineții...

T. Crudu

Wir

de Octavian Goga

*Bei uns sind Tannenwälder, grün,
Und Felder, glatt wie Seid' ;
Bei uns sind soviel Falter... und
Im Hause soviel Leid.
Und unsrer Doina Nachtigall'n,
Von fern her, lauschen stille ;
Bei uns sind Lieder, Blumen schön
Und Tränen viele, viele.....*

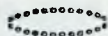
*Die alte Sonn' am Himmel hoch
Bei uns noch glüh'nder steht,
Seitdem sie auf unserem Gefield'
Nicht mehr für uns aufgeht.....
Bei uns erzählen nur von Schmerz
Des Wälderdickicht's Tiefen,
Und Wehmut führt der Muresch-Fluss
Und Wehmut die drei Krischen.*

*Bei uns, die Weiber, weinend dreh'n
Die Spindel und die Strähne,
Und, sich den Schmerz umarmend, weint
Der Vater und die Söhne ;
Und unter unser'm Himmel, weich,
Die Reigen sanfter scheinen,
Denn uns're lieben Lieder, ach,
In aller Augen weinen.*

*Die Schmetterlinge schüchterner
In blauen Fernen fliegen,
Da doch im Tau, auf Rosen, dicht,
Sich uns're Tränen wiegen.
Die Wälder, die=uns're Brüder sind
Und sich durchschaudert wöhnen,
Erzähl'n dass selbst der alte Olt
Sich nährt von unser'n Tränen.*

*Uns plagt ein unerfüllter Traum,
Ein Schmerzenskind mit Darben ;
Vor Weh', dass er sich nicht erfüllt,
Uns Ahn' und Eltern starben....
— Seit altersgrauen Zeiten her,
Uns Schmerzens-Seutzer spriessen,
Den Wahn 'nes unerfüllten Traum's
Mit Tränen wir begiessen.*

Traducere de Olvian Sorocean

Bucovina și Bucovinenii la „Romänische Revue“ (1885—1889)

Într-o recentă conferință la Radio despre presa ardeleană s'a trecut cu vederea acea veche tribună germană de românească, afirmare care a fost „Romänische Revue“, apărută pe rând la Budapesta, Reșița, Viena, Sibiiu și la Timișoara. Directorul revistei era bănașeanul Dr. Corneliu Diaconovich, doctor în drept dela Budapesta, cunoscut publicist, colaborator la mai multe foi românești, germane și maghiare, iar dela 1890—1892 secretar al partidului național român. E același Diaconovici care s'a învrednicit să-i dea numelui său „Enciclopedia Română“, publicație monumentală în 3 mari volume (1898, 1900 și 1904), totuși trecută sub tăcere în Dicționarul Enciclopedic ilustrat, publ. de Candrea și Adamescu, ca și 'n Enciclopedia „Minerva“ dela Cluj.

În articolul-program din Nr. 1, apărut la 1 Iulie 1885, se spune că rostul revistei era să fie un organ de informație, care să

dea, „in einer allgemein verbreiteten Sprache“ știri conștiințioase despre situația și năzuințele poporului român.

A străbate colecțiile ei e în prima linie a retrăi luptele îndârjite ale Românilor ardeleni, epoca care începe cu decretarea pasivității politice în conferințele partidului național dela 1881 și 1884 — a asista la prigonirile din ce în ce mai aprige din partea șovinismului oficial, culminând în faimosul proces al Memorandului.

Dar organul acesta de luptă politică înțelege să dea și un boga material de studii și articole privitoare la chestiunile economice, la cele bisericești și școlare, la istorie și etnografie precum și multă literatură românească, în traduceri. Să nu uităm că aici apare, la 1885, a doua traducere a „Luceafărului“ lui Eminescu, semnată de L. V. Fischer, colaboratorul cel mai harnic al revistei sub raportul acesta — traducere superioară celei dintâi, pe care o dăduse Mite Kremnitz (v. V. Morariu, „Cincvantenarul unei traduceri germane a *Luceafărului* lui Eminescu“ în „Buletinul Mihai Eminescu“ X, Cernăuți 1939 și n extras).

Firește „*Römänische Revue*“ își ține cetitorii la curent și cu manifestările politice, economice și culturale ale Regatului liber, dar și cu mișcările din Bucovina. Astfel ea constituie un capitol din acele legături atât de rodnice între publicistica ardeleană și cea bucovineană, care încep cu „*Gazeta Transilvaniei*“ a lui G. Barițiu, continuând cu „*Bucovina*“ Hurmuzăchenilor până la un Pompiliu Pipoș, G. Bogdan-Duică și Valeriu Braniște.

Bucovina politică intră în sfera de atențiune a revistei noastre abia din 1891, anul când într'adevăr începe o mișcare mai vie a partidului național român, de altcum și anul înființării „*Gazetei Bucovinei*“, urmașă mai energică, mai vioaie a „*Revistei politice*“ dela Suceava (1886—1891).

La 1891 „*Römänische Revue*“ reproduce deci manifestul electoral al Societății politice „*Concordia*“ din Cernăuți, care avea o vechime de 10 ani, dar adormise. Apelul are în vedere alegerile pentru parlamentul din Viena și cere: 1) păstrarea individualității istorico-politice a țării (Bucovina) și menținerea autonomiei, deci a independenței de Galizia:

2) dezvoltarea național-culturală a poporului nostru, îndeosebi prin înmulțirea școalelor „poporale“ (primare: Volksschulen) și prin înființarea de institute care să corespundă trebuințelor lui reale precum și prin întrebuințarea limbii poporului în administrație și justiție:

3) activarea congresului bisericesc și regularea raporturilor dintre stat și biserică :

4) ridicarea economică a țării, creându-se îndeosebi credite pentru agricultori și încheierea unei convenții comerciale cu România ;

5) cultivarea bunei înțelegeri între naționalitățile conlocuitoare ale țării.

Bogat în material bucovinean e apoi îndeosebi volumul 1892. Tabla de materii ne arată articole: „La situația Românilor din Bucovina“, „Românii și Rutenii“ (două articole), „Germanismul și Românii bucovineni“, Confiscarea „Gazetei Bucovinei“, „Deschiderea dietei țării“.

Se citează un discurs parlamentar dela 1886 al lui Mihai Kogălniceanu, unde acesta, prietenul încercat în zile grele al Maghiarilor, îi recomanda guvernului maghiar să imite pilda guvernului dela Viena, dacă vrea să scape de stafile daco-romanismului, guvern rațional și prevăzător, care înțelege să le dea tuturor naționalităților ce li se cuvine.

„Deaceia, oricât Bucovina a fost despărțită împotriva dorințelor noastre de trupul nostru național, dacă Românii de acolo sunt mai mulțumiți sub stăpânirea casei de Habsburg decât sub stăpânirea noastră, unde guvernele se schimbă zilnic, atunci trebuie să-i lăsăm în pace acolo unde sunt. Așa o și facem, bucurându-ne împreună cu dânșii de destinul lor și evitând orice propagandă ce ar putea să le schimbe soarta“.

Dar de o vreme încoace s'ar părea, zice „Revue“, după proverbul german că pildele rele strică moravurile bune, că guvernul bucovinean și-ar fi luat model pe stăpânii situației dela Budapesta.

Se amintește apoi de unele plângeri ce s'au ivit încă în 1891 în „Gazeta Bucovinei“ împotriva unor manifestări de reavoință față de populația românească și de „inteligenta“ ei. Se insistă în special asupra bruscării Mitropolitului Silvestru Morariu, cu prilejul întrunirii congresului bisericii greco-orientale, de către contele Pace, președintele (guvernorul) țării. A urmat o înțepire a animozității împotriva „oligarhilor“ români și demisia colectivă a deputaților neromâni ai dietei (parlamentului) Bucovinei, deci disolvarea acesteia. Caracteristic pentru lipsa de seriozitate a cercurilor guvernamentale este duelul contelui Pace cu baronul Nic. Mustatza, bănuț a fi autorul unei scrisori anonime, adresată contesei Pace, unde i se criticau toaletele și bucatele servite la o recepție a ei. Procedurile acestea au avut partea bună de a-i trezi pe Români din letargia lor ; s'a ținut, la 7 Martie

1892, o mare adunare a alegătorilor Români la Cernăuți, proclamând solidaritatea Românilor bucovineni în chestiunile politice, naționale și bisericești și organizarea lor într'un partid național. Este acel 7 Martie 1892, pe care Constantin Morariu, preotul poet, îl cânta în versurile acestea :

Cucul de pe crengi uscate
Ne-a cântat un veac în spate,
A cobit tot în robie
Țara fagilor să fie.

Cucul azi ne cântă 'n față
Prorocindu-ne viață.
Cântă, cuce, cântă tare
La a noastră deșteptare!

În încheiere, autorul constată că guvernul central dela Viena n'a aprobat acele experimente — aluzie la înlocuirea contelui Pace prin baronul Krauss. Îl vedem apoi pe acesta la deschiderea dietei ieșite din noile alegeri, la 9 Sept. 1892, alegeri care fură o amară decepție pentru cei ce provocaseră disolvarea dietei, căci din majoritari, ei ajunseră în minoritate. Atât președintele Krauss și căpitanul țării (președintele comitetului executiv al dietei), Ioan Lupul — ales în locul baronului Alex. Vasilco, care își dăduse demisia — apelează la unirea tuturora, dar apelurile rămaseră zădarnice. Căci într'o reprivire asupra sesiunii dietei, închisă la 29 Sept. aflăm de repetate încercări ale minorității de a tulbura lucrările dietei, — minoritate compusă din Germanii așa-zisi liberali, din Armeno-Poloni și din Ruteni, dar numai Rutenii tineri, venetici galițieni, greco-catolici, în antagonism cu Rutenii bătrâni, autohtoni, greco-orientali, deci de aceeași confesiune cu Românii și acum aliați și'n dietă, constituind împreună majoritatea.

Deputatul armeano-polen Kochanowski are cutezanța să-i suspicioneze pe acești reprezentanți ai celor două națiuni băștinașe ale țării de tendențe distructive și dușmane statului (dacoromânism resp. rusofilism). Îi replică energic din partea Românilor baronul Victor Stârcea, Dr. Ion de Volcinski și Dr. Iancu Zotta, sufletul „Concordiei” și al celui 7 Martie, cântat și el de Constantin Morariu. Din partea Rutenilor bătrâni răspund deputații Tyminski și Wolan, amândoi denunțând invazia succesivă a Rutenilor galițieni în Bucovina și mijloacele prin care au știut să pună mâna pe casa națională ruteană din Cernăuți (Narodnij Dim) și pe organizațiile și societățile din țară, precum și uneltirile lor contra Mitropolitului Silvestru Morariu și pentru împărțirea diecezei.

Încât despre raportul Românilor bucovineni față de elementul

german, cetim într'un articol din Cernăuți că aceștia, departe de a fi ostili germanismului, dimpotrivă înclină chiar prea mult spre el, adese în dauna limbii românești. Legenda antigermanismului a fost pusă în circulație de partidul german liberal, care însă nu e nici liberal nici german, dar speculează să-și găsească razim puternic în marele partid german liberal din Austria.

În volumul 1892 dăm de un articol în chestiunea înființării unei școale greco-orientale de fete la Cernăuți, ridicată la Viena, în camera deputaților, de Dr. Ion Țurcan și resolută la 1893, prin înființarea liceului de fete, pe atunci român și rutean, care și astăzi poartă numele de „ortodox“. Un predecesor al acțiunii acesteia a fost Constantin Morariu, dedicând venitul numeroaselor sale publicațiuni pentru înființarea unei școli românești de fete.

În 1893, revista înregistrează moartea lui Pompiliu Pipoș, redactorul „Gazetei Bucovinei“, adus din Ardeal, luptător de elită, răpus de pneumonie, în vârstă de abia 36 ani. A fost un doliu național de mari proporții. E de remarcat că Bucovenii vedeau în Ardelenii frați mai mari, căliți în lupta politică, îndeosebi în cea gazetărească, și de aceea era tradiție ca din Ardeal să ne vină redactorii. Astfel, lui Pipoș i-a urmat, tot la „Gazeta Bucovinei“, G. Bogdan-Duică, criticul și istoricul literar, care a înțeles să facă și frumoasă operă de îndrumare literară a Bucovinei. Al treilea în șiragul redactorilor ardeleni ne-a fost apoi Dr. Valeriu Braniște, la ziarul „Patria“.

La 1893 găsim reproducerea unui articol al „Gazetei Bucovinei“ asupra cauzelor scăderii numărului auditorilor de filosofie la Universitatea noastră, arătând neajunsurile și vexațiunile la care sunt expuși profesorii români și insistând îndeosebi asupra cazului Sim. Fl. Marian, căruia i s'a refuzat concediul pentru ședințele Academiei Române și i s'a refuzat acordarea „quinqueniului“ (gradației). — În același an se înregistrează și acțiunea pentru înființarea facultății de medicină la Universitatea din Cernăuți.

Articolele politice de interes bucovinean nu sunt semnate și n'ar fi ușor a identifica autorii.

În domeniul istoriei se remarcă colaborarea asiduă a lui Constantin Morariu cu o serie de studii, — două sunt traduse din T. V. Ștefanelli, iar unul din Isidor Onciul — tratând despre: date statistice și istorice din Bucovina, istoria fondului bisericesc, trecutul și prezentul Bucovinei, cultura clericală și teologică în Bucovina, istoricul stemei Bucovinei, istoricul școlii reale greco-orientale din

Cernăuți, ca și al celorlalte școli secundare și al învățământului primar din Bucovina, istoria societăților rom. din Bucovina — dar și un fel de repertoriu al literaturii române bucovinene și traducerea unui studiu al folcloristului Simeon Mangiuca, despre colindă. Studiile acestea le-a reunit în volumul „*Kulturhistorische și ethnographische Skizzen über die Rumänen der Bucovina*“, apărut la Reșița și Viena 1888—1891.

Materialul acesta l-a prelucrat apoi într-o serie de articole, în graiu țărănesc, publicate în „Deșteptarea“, Gazeta sa „poporală“, menită să trezească conștiința națională a masselor largi — iar de aici în cele 2 volume întitulate „Părți din istoria Românilor bucovineni“ (Cernăuți 1893).

Const. Morariu mai figurează și ca poet, cu poema sa alegorică „Împărăteasa lumii“, tradusă de L. V. Fischer sub titlul „Die Weltbeherrscherin“ (originalul apărut în revista „Amicul familiei“ din Gherla, 1882). E maica Roma cu fiicele sale latine.

La 1890, Dim. Onciul, care la acea epocă își luase acum doctoratul și se impusese prin studiile sale asupra lui Iuga Vodă, asupra lui Dragoș și Bogdan și printr-o dare de seamă critică asupra polemicii lui Xenopol contra teoriei lui Rössler, publică aici un studiu „Zur Geschichte der Rumänen in Marmarosch“.

La 1889, Dr. Daniil Verenca, profesor la școala reală gr.-or., distins istoric, publică studiul „Die Huldigung der Bucovina“ (jurământul de credință al Bucovinei anexate de Austria).

Preotul Dim. Dan, cunoscut istoric și etnograf, publică date statistice asupra bisericii din regatul României.

Emanuil Grigorișă, care va fi apoi sfătosul evocator de „Chipuri și graiuri din Bucovina“, candidatul fără noroc la catedra de germanistică din București, e specialistul eminescian la „Rom. Revue“, cu traducerile „Das Gebet eines Daken“, „Sehnsucht“ (De ce nu-mi vii), „Reminiszenz“ (De câte ori, iubito), „Sonett“ (Trecut-au anii), „Melancholie“, Fragment aus den „Epigonen“ (din partea a doua), „Ode“, „Schläfrige Vöglein“, „Wiedersehen“ (Wäldchen, liebes Wäldchen), „Ewige Ruhe“ (O mamă), „Letzter Wunsch“ (Mai am un singur dor), „Erinnerung“ (Departate sunt de tine), „Letztes Sonett“ (Oricâte stele).

Eminescu mai e reprezentat și prin avocatul cernăuțean Dr. Siegmund Dische, cu traducerea versurilor din „Sărmanul

Dionis". Același Dische publică în volumul 1890 o recenzie despre „Nunta la Români” a lui Sim. Fl. Marian.

Dintre bucovinenii neromâni îl mai găsim, la 1893, pe profesorul sucevan Wilhelm Schmidt, cu o odă în stanțe, închinată lui Ferdinand, Principele moștenitor și Principesei Maria, cu prilejul nunții. La mormântul lui Ștefan cel Mare, evocând vitejiile lui, dar apoi și pe ale Hohenzollernilor, le urează acestora în țara lui Ștefan acelaș destin :

Und gleich Geschick das Zollernblut erfahre,
Wo Herrscher einstens war Ștefan cel Mare.

strofe de vibrantă actualitate în zilele noastre.

Victor Morariu

•••••

Sever Zotta

L-au deportat Rușii în noaptea zilei de 13 Iunie 1941, din casa lui dela Davideni, județul Storojineț, unde se retrăsese pentru a-și petrece viața în mijlocul cărților și al documentelor ce reușise să le adune în cursul laborioasei sale vieți. Comisarii encavediști, ruși și evrei, intrați în casa lui în acea noapte fatală, nu i-au dat răgaz decât 10 minute pentru a-și face bagajul. Și astfel Sever Zotta a plecat, fără palton, fără pălărie, înspre pustietățile siberiene, luând cu sine numai un geamantan, în care pusese la repezeală câteva rufe.

Suntem profund îndurerați de comiterea acestei crime, din pricina acestei inutile și complet nejustificate arestări, fiindcă Sever Zotta nu avusese nici un fel de atitudine politică, ci rămăsese pe loc numai pentru a-și salva biblioteca și colecția de documente. Dânsul avusese prilej să se refugieze simultan cu familia sa. Dar a refuzat să plece fără cărțile sale, parte moștenire hurmuzăcheană, parte colecție proprie și fără documentele sale, rodul exclusiv al muncii sale de neobosit colecționar. Un timp Sever Zotta a fost lăsat în pace în paradisul său de hrisoave. Odată dânsul se purta cu gândul să-și dăruiască Universității din Cernăuți biblioteca și documentele, cu condiția să i se permită a părăsi iadul bolșevic și de-a lua cu sine un geamantan cu documente familiare. A fost refuzat și a continuat să stea în Davi-

deni, păzindu-și cu sfințenie tezaurul istoric. Dar pe bolșevicii invadatori îi incomoda prezența în hotarele țării lor a burjuului cult, care văzuse și citise multe. Trebuia ridicat cu nepusa masă și deportat undeva în Siberia sau Bucharia, pentru a-și însuși ideologia bolșevismului nivelator de valori și ucigător de caractere.

Sever Zotta nu e un oarecare cetățean al României noastre, un om de duzină pe care îl întâlnești la fiecare colț de stradă, ci e, după cum se știe, cel mai distins genealogist al nostru. O serie de studii genealogice despre familiile boerești din Moldova dau dovadă atât de vastitatea cunoștințelor sale istorice, cât și de variația informațiilor sale luate din publicații rare sau, culese, în cea mai mare parte, din materialul documentar inedit de el. Și-a publicat studiile parte în broșuri autonome, parte în revistele noastre istorice, care se grăbeau să-i ceară colaborarea. A înființat revista „Arhiva genealogică”, până astăzi un nesecat și neîntrecut izvor de informație genealogică. N’o poate ocoli nimeni care se ocupă de trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat al Moldovei. Ori de câte ori istoricii se găseau în dilemă neputând rezolva o problemă genealogică sau politică, ei apelau la Sever Zotta. Atunci el consulta însemnările și documentele sale răsfricate în sute de dosare ordonate după un sistem original menit să înlesnească găsirea și utilizarea știrilor și publica o broșură, puțin voluminoasă, dar arhibogată în informație, distingând cu ajutorul ei ereziile, corijând greșelile și îndepărtând confuziile. Fie că era vorba de familia domnească a Cantemirenilor, fie că se discuta, în formă lipsită de critică, originea altor familii boerești din Moldova, sau trebuia stabilită data nașterii unuia dintre marii noștri poeți, Zotta lansa, la intervale mari, la date nu tocmai apropiate una de alta, broșuri în care distingea fantaziile și dovedea adevărul. Astfel el ajunsese cel mai de seamă genealogist al nostru, indispensabilul colaborator al istoricilor noștri care pe adevărarurile stabilite de el își întemeiau lucrările lor de sinteză.

Zotta a fost fiu de boier. S’a născut la 27 Aprilie 1874 în Chișinău, județul Cernăuți. Tata a fost marele Iancu Zotta, fostul șef politic al Românilor bucovineni, iar mama, Elena, fiica lui Gheorghe Hurmuzachi și a Eufrosinei Flondor. A urmat Școala primară la Viena, Liceul la Cernăuți și Universitatea la Viena. După moartea tatălui său (1896), s’a ocupat un timp cu administrarea averii moștenite. A locuit atunci aproape exclusiv la Storojineț în casa cumnatului său Iancu Flondor. Aici a început să răsfoiască documentele familiei Flondor, pasionându-se tot mai mult pentru problemele genealogice. După patru

ani de petrecere la Storojineț, a plecat la București unde a obținut licența în drept. Urmând exemplul unchiului său Eudoxiu Hurmuzachi, care pentru studiile sale istorice a petrecut două decenii la Viena, Sever Zotta a rămas în București timp de 12 ani, adunând în Biblioteca Academiei material pentru studiile sale genealogice, cu publicarea cărora începuse acum. La stăruința lui Dimitrie Onciul fu numit, în 1912, Director al Arhivelor Statului dela Iași. În această calitate a rămas până la 1934, când a trecut la pensie.

Atât la București, cât și la Iași, Zotta era un neobosit cercetător de documente. Nota ce era de interes pentru spițele neamurilor boeresti din Moldova pe care le construia. Conflictele războinice dintre state, afirmațiile zgomotoase care forțează desfășurarea evenimentelor nu-l interesau; la fel nu-l pasionau nici lucrările de sinteză, bazate în multe cazuri, pe un material informativ lacunar sau greșit; în schimb dânsul se străduia să pătrundă în intimitatea vremurilor de mult opuse, stabilind înrudirile și explicând astfel evenimentele. A fost o muncă migăloasă, istovitoare, căreia s'a supus, dar necesară pentru cunoașterea manifestărilor noastre sociale, nefixate în rapoartele oficiale ale cabinetelor politice. În asemenea studii de amănunt ies la iveală sbuciumările, supărările și bucuriile, șansele și dificultățile, scurt grijiile oamenilor noștri de odinioară, manifestații neglijate intenționat de oficialitate. În unele cazuri ele sunt reflexul evenimentelor politice, în altele ele le condiționează. Tot mai mult reușim să cunoaștem cu ajutorul unor asemenea studii, lumea apusă de demult, care când petrece liniștită în timpuri normale, când era stăpânită de liniște la ivirea unor mari conflicte. Fără lucrările de amănunt lămuritoare, fără cunoașterea vieții sociale din trecutul nostru, fără înfățișarea fidelă a manifestațiilor sociale din trecut, istografia românească riscă să rămână o înșirare seacă de evenimente militare. Numai descrierea cauzelor și a consecințelor sociale ale evenimentelor va furniza istoriografiei noastre materialul pentru a putea deveni o știință explicativă, atractivă, cap-tivantă.

Se poate spune că Sever Zotta a făcut școală. Deși n'a ocupat o catedră și n'a avut învățăcei, totuși scrierile lui au fost cetite cu interes și au îndemnat pe alții să publice studii genealogice. Prin scrierile sale Sever Zotta a dat istoriografiei noastre un colorit viu.

Dispariția subită și neașteptată a lui Sever Zotta e regretată de toată obștea românească. Nu e istoric român care să nu-i simtă absența, și nu-i prieten sau Român, care să nu-i dorească întoarcerea.

Dacă într'o zi va reapare între noi, îl vom întâmpina cu toată bucuria, cu toată dragostea pe care o merită din belșug; iar dacă pe totdeauna va fi reținut în nepătrunsele pustietăți siberiene, îi vom păstra profundă recunoștință și veșnică amintire...

Teodor Balan

Trăiască „nemurirea“ !*)

Nemurire

Umbrei lui Eminescu

*În Universitate, ca și'n Academie,
Se'ndeașă atât duium de pseudo-muritori,
Ce nu trăiesc decât o noapte doar, ca'n zori
Să se cufunde iar în — neagra vecinicie...*

*Tu, dimpotrivă, te-ai crezut biet muritor
Și ți-ai trudit modest viața'n sărăcie,
Nebănuind, c'odată și ziua va să vie,
Luceafăr să lucești pe cer, nemuritor.*

*Și cum privești de sus la cei, căror norocul
În templele Minervei prea dulce le zimbește,
Tu știi, că pe-oameni nu-i sfințește locul,*

*Iar aierul olimpic la cam pușini priește; —
Un zimbet rece-trist pe buze îți răsare,
Gândind la nemurirea lor — arhi-pieritoare...*

În Raiu

Umbrei lui Creangă

*Ieri la Junimea'n Iași, iar azi în Raiul dulce,
Tu stai pierdut printre cei mulți-mărunți din coadă,
Privind cum îndrăznește gloata cea neroadă,
Să dea năvală, capul mesei să-l apuce.*

*Nu li-i deajuns ca fața Domnului s'o vadă,
Fie acesta Maiorescu sau chiar altul,
Smeriți să le culeagă gândul lor, înaltul,
Și repede să-l bage'n cap, sporind a minții roadă.*

*Zimbești șiret și mulțumit gândind la toate,
Câte-a păfit obraznicul Ivan Turbincă;
Nerodul a crezut că'n Raiu totul se poate!*

*) Din volumul de poezii gata de tipar „Viața mea“.

Știind, că-i sta cândva cu sfinții Sus, la masă,
 Tu ca un Stan-pășit ie-ai mulțumit c'o hrincă
 De pâne neagră-n lumea asta păcătoasă.

Făgăduiala trenului

Umbrei marelui meu prieten,
 nenea Iancu Caragiale

Mai rar prieten credincios ca tine!
 O viață m'ai cinstit și m'ai cântat,
 Iar eu în zvon de roși ți-am legănat
 Pribeaga-ți zbuciumare depe șine.

Cu-atâtea mii de vieți împovărai,
 E greu s'alerge cineva ca mine:
 Din toți doar singur tu pătruns-ai bine
 Suspinul, ce frământă pieptu-mi zbuciumat.

Și ce-i, dacă nemuritoru n'au voit,
 Să te primească pe Olimp în rând cu ei?
 Mă crede, nene, nu ești tu cel păcălit!

Aștept doar numai un semnal și, oricând vrei,
 Găsi-le-voiu și lor un nou acar trăsniț
 Și-o nouă Ciurea, Vintileanca, Frecăței!

Amenințarea trenului

Domnului Mihail Sadoveanu,
 membru al Academiei române
 simpaticului meu adversar ieșan.

Căratu-te-am în spate an cu an
 Ferit de colb, de viscol și de ploii,
 Întins ca un pașă pe perne moi,
 Și — totuși tu mă socotești dușman.

Ai vrea să fie Țara — bărăgan,
 Și-acuma, când s'a-ntins al ei hotar?
 S'o traversăm călare sau în car
 Dela Arad și pân' la Akerman!

Nu-ți plac, fiindcă nu sânt tras de cai,
 Nu fac popas la hanul din zăvoiu,
 Că n'am nici surugiu, nici biciu, nici năiu?

Să nu strici prieteșugul dintre noi,
 Că-i poznă: la Academie'n Mai
 Te-a duce — „roaiba popei Tărăboi!”

Liviu Marian.

In jurul mazilirii lui Mihai Racoviță

din 14 Oct. 1709

Se împlinesc chiar astăzi, în ziua Sf. Paraschiva, 251 ani dela mazilirea lui Mihai Racoviță, fostul domn al Moldovei, care a domnit precum se știe de trei ori în Moldova. A doua sa domnie ține dela 1707—1709, iar așa cum ne raportează documentele și cronicile contemporane fu ridicat pe ziua de 28 Octomvre de Turci și dus la Constantinopol, unde fu aruncat în închisoarea celor șapte turnuri, acolo unde au mai stat Miron Barnovschi și Vasile Lupu. Cronicarul Neculce ne povestește că el ar fi fost ridicat în ziua Prepoamnei Paraschiva.

Care a fost cauza mazilirii sale? Atât N. Iorga, cât și A. D. Xenopol, recent și C. Giurescu (*Ist. Român'lor*, vol. II, Part. II, p. 217) ne dau drept motiv atitudinea sa ruso-filă. Știm că la 28 Iunie 1709 Carol al XII a fost bătut la Pultava, luptă hotărâtoare în istoria Rusiei, căci prin aceasta luptă a introdus Petru cel Mare poporul rus în istoria universală. Am putea spune că în istoria modernă a Rusiei, începe triumful înaintării lor spre Tarigrad odată cu această bătălie, prin care rasa germanică fu bătută de cea slavă. E cunoscut faptul că regele Carol al XII s'a retras atunci la Varnița, lângă Tigghina, folosindu-se de ospitalitatea moldovenească și turcească, chiar abuzând de ea, timp de cinci ani de zile.

Urmările luptei dela Pultava au fost reîntoarcerea regelui August al II în Polonia, atacul generalului rus Crassof asupra Poloniei, retragerea regelui Stanislaus Leszczinski spre Pomerania, reînceperea ostilităților din partea regelui din Danemarca și intenția țarului de-a ataca Riga cu o puternică armată.

Prezența regelui Carol al XII în țările sale a fost mai mult de cât necesară. S'a pus însă marea problemă cum și pe unde să se întoarcă regele în Suedia. Aici a deținut un rol important și regele Ludovic al XIV al Franței, care l-a considerat pe regele Suediei totdeauna ca un aliat, deși acesta nu s'a arătat niciodată dispus să fie pe placul regelui francez.

Carol al XII nu se gândia să se întoarcă în Suedia pe mare trecând prin Franța, cum a dorit regele Ludovic, ci mai degrabă să pornească din nou cu ajutorul Turcilor contra Rușilor, să forțeze drumul spre Polonia și așa să se întoarcă la el acasă. Aceasta ar fi putut

să ducă la o ruptură deschisă între Rusia și Turcia, ceea ce de mult doria regele și aliații săi. Astfel pornește în vara anului 1709 un corp de Suedezi, însoțiți de câteva mii de Cazaci, aliați ai regelui Suediei spre Nord. Acest corp expediționar fu comandat de colonelul Gyllenbroeck. El fu însă prin surprindere atacat pe valea Prutului, nu departe de Cernăuți, de un corp de cavalerie rusă de sub conducerea brigadierului Cropotof, care violând teritoriul turcesc, a călcat Moldova în partea Bucovinei.

Între trupele ruse se afla și o ceată de Moldoveni sub conducerea cunoscutului căpitan-condotier Turculeț. Corpul expediționar suedez fu învins și împrăștiat. Cazacii fugiră pe valea Prutului în sus, iar Suedezii o luară peste Țetina, Mihalcea, Cupca, Rădăuți, pe drum însă cea mai mare parte dintre ei fură uciși. Soldații lui Cropotof au înaintat până la mănăstirile din județul Rădăuți și Câmpulung, aceste sfinte locașuri ajungând astfel în primejdie, ca pe timpul lui Sobieschi.

Rușii și-au ajuns scopul urmărit: de a opri pe Suedezi să înainteze spre Polonia, sau să treacă prin Transilvania și teritoriul german și să se întoarcă astfel în Suedia. Se spune de altfel că corpul colonelului Gyllenbroeck să fi fost avangarda regelui Suedez.

Încălcarea teritoriului moldovenesc a fost de altfel o atitudine ostilă a Rusiei contra Porții, care vedea aici o violare a frontierei sale și dacă ar fi fost atunci pe tronul Turciei un sultan mai energic și un mare vizir rășboinic, s'ar fi ajuns încă atunci la o ruptură între cele două imperii. Immediata urmare fu însă mazilirea Domnului din Moldova, care fu acuzat c'ar fi favorizat expediția rusă sau c'ar fi arătat o atitudine de tot pasivă față de Ruși.

E fără îndoială că domnitorii Principatelor Românești s'au arătat bucuroși de victoria Rușilor. Chiar ambasadorul Franței la Constantinopol, marchizul de Ferriol și-a exprimat părerea, după înfrângerea regelui Carol al XII la Pultava, că „Moldovenii, Muntenii, Bulgarii și alte popoare de religie ortodoxă din Peninsula balcanică ar putea să întimpine pe țar cu brațele deschise ca pe eliberatorul lor” (Ferriol c. Pontchartrain, 27 Aug. 1709, Arch. st. Aff. Etrang, Turquie, vol. 46, Fol. 173). Dar tot așa poate fi socotită atitudinea lui Racoviță din alt punct de vedere. Trimisul francez pe lângă persoana prințului Francisc Rákóczy, generalul Des Alleurs comunică regelui Franței la 1 Nov. 1709 (Hongrie, vol. 15, fol. 161—162),... „ce qui ma fait naitre les soupçons que je vais prendre la liberté d'exposer à V^{re} M^{te} qui sont que le P^{ce} Ragotzi ayant cru que le Roy

de Suede pourroit vouloir passer en hongrie et pour faire sa cour au Czar il luy conseillé de mettre des troupes en Moldavie pour empêcher ce passage...". De aici se poate vedea că Rakoczy ar fi fost acela care l-a fi invitat pe țar să-și întreprindă incursiunea în Moldova. Prințul revoluționar din Transilvania n'ar fi dorit de loc să primească pe regele fugăr la el, cu toate că regele Franței l-a rugat în repetate rânduri s'o facă. Prințul n'a putut s'o facă fiindcă tocmai dela țar aștepta ajutor contra împăratului, fiind aliat cu țarul Rusiei prin tratatul său de alianță, încheiat la Varșovia în cursul anului 1707. Pe de altă parte se cunoște prietenia ce exista între Rákóczy și domnitorul Moldovei. Legăturile între ei le-a relevat Iorga (Francisc Rákóczy și Românii, Anal. Acad. Rom. Mem. Sec. ist., vol. 32). Mihai Racoviță avea să servească drept legătură între prințul Rákóczy și țarul Petru; astfel putem considera atitudinea politică a lui în decursul incursiei rusești nu numai ca un act prietenos față de țarul Rusiei, dar mai mult, ca un act de prietenie față de prințul Transilvaniei.

Rezultatul inevitabil însă a fost detronarea lui Mihai Racoviță. La căderea lui Racoviță au contribuit foarte mult și Suedezii, ceea ce face pe ambasadorul francez Ferriol să-și exprime dorința, că acelaș lucru să se întâmple și lui Constantin Brâncoveanu (Ferriol c. Torcy, 22 Nov. 1709, Turquie, vol. 46, fol. 217—18), deoarece politica ambilor domni români era potrivnică Franței aici în Orientul apropiat. Urmașul său a fost cum se știe de altfel, Nicolai Mavrocordat, fiul învâțat al marelui dragoman „Exaporitul” Alexandru Mavrocordat.

Dr. Alois Grigorovici

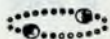

„Armonia”

Dăm cuvenita atenție Societății „Armonia”, Cernăuți, una din cele mai emerite asociații muzicale din întreaga Românie, deținătoarea Medaliei de aur dela Expoziția jubiliară București 1906 — complet și cumplit pustiită prin invazia Scorpiei Roșii — și renăscândă astăzi prin danii ca acestea (primite până inclusiv 30 Nov. 1942):

Biblioteca sporind cu: 30 Nre dela d. Ioan Vicoveanu; 7 Nre dela D-na Octavia Lupu-Morariu; 3 Nre d. Dr. Leca Morariu; câte 1 Nr. dela d-nii: Eusebie Braha, Calinic Constantiniuc, Mircea Hoinic, D-na Silvia Hoinic, Corul „Meseriașul Român” și Tipografia Ieremie Oprișanu, Cernăuți.

(Continuarea pag. 172)

„Groza” lui Alecsandri, figură legendară sau personagiu istoric ?

Balada lui Alecsandri *Groza* e, ca multe alte poezii de caracter narativ ale poetului, vădit influențată de cântecele haiducești sau povestirile despre isprăvile haiducilor, care circulau pe timpul lui Alecsandri nu numai în popor, ci și în cercurile intelectualilor și în familiile boierești. Aci le colportau mai ales servitorii, ȣigani-robi și țărani, care le cunoșteau parte ca martori oculari, parte din spusele bătrânilor.

Biografia și criticii lui Alecsandri nu s’au pronunțat până acuma, cu precizie, asupra izvorului de inspirație a baladei *Groza*, dacă anume eroul poeziei, haiducul „cel vestit în țară și’n sânge’ncruntat”, a trăit aievea sau e o creație a imaginației poporului, din care tradiția a făcut o figură legendară.

Dar iată, publicații străine ne dau indicii sigure că haiducul *Groza* a trăit în adevăr, pela începutul secolului al XIX-lea.

Întâmplător, ne-a căzut în mână revista germană, veche de peste o sută de ani, „Das Ausland” „ein Tagblatt für Kunde des geistigen und sittlichen Lebens der Völker”, (deci „cotidian pentru cunoașterea vieții spirituale și morale a popoarelor”), care a început să apară în 1827 la *Stuttgart* și *Tübingen*, în editura librăriei *I. G. Cotta*.

În Numerele 293, 294 și 295 din 20, 21 și 22 Oct. 1838, anul XI al revistei, la pag. 1171—1172, 1175—1176 și 1179—1180 se găsește un reportaj deosebit de interesant sub titlul *Der Räuber Grozea* (hoțul *Grozea*). Acesta a fost redactat după o comunicare particulară apărută în revista franceză „*Gazette des Tribunaux*” și cuprinde procesul haiducului *Grozea*, judecat la București, la începutul lunii Octombrie 1838.

Autorul articolului prezintă figura și viața inculpatului precum și desbaterile procesului cu un impresionant lux de amănunte.

Grozea este arătat ca tip clasic al haiducului temut de cei avuți și de asupritori, dar adorat și slăvit de popor.

Autorul insistă asupra numelui său simbolic, care înseamnă în limba română *spaimă*, *groază* (*Grozea* în wala-chischer Sprache „der Schrecken“), apoi scoate în relief asemănarea lui trupească cu gladiatorii romani și este profund impresionat de trăsăturile lui nobile, care contrastează cu privirea încruntată a ochilor săi sălbatici. Vorbește cu vâdită simpatie despre Grozea, subliniind că deși acesta a săvârșit un șir întreg de fapte nelegiuite, are și alese calități sufletești și a făcut mult bine celor umili și nedreptățiți.

Scriitorul mai insistă asupra faptului că acuzatul, produs tipic al stărilor sociale și politice specifice din țările orientale de sub suzeranitatea turcească, a fost judecat după procedura codului penal francez, recent introdusă în principatele dunărene.

Iată, în esență, cuprinsul acestui interesant reportaj:

În capitala Munteniei s'a desfășurat zilele trecute un proces dramatic, menit să arate că încă n'au apus vremurile când hoții de drumul mare, haiducii, care hălăduiau prin codri, loviau curți boierești și-i pândiau pela trecători de i jefuiau. A fost judecat pentru faptele lui nelegiuite vestitul Grozea, spaima Țării românești și a ținuturilor învecinate.

Judecata a stârnit vâlvă mare. Sala mare a divanului judecătoresc era ticsită de lume. Veniseră negustori, ostași și norod, iar în jălțurile din față luaseră loc cucoane de ale boierilor, în haine alese, aduse din străinătate, cu obraji aprinși de nerăbdare, să-l vadă pe haiducul temut de bo-gați și slăvit de săraci.

Ochii tuturor se îndreaptă spre locul în care arnăutul i-a orânduit pe martori, două femei și un flăcău. Femeile se deosebesc între ele ca iarna de primăvară. Cea bătrână, cu părul cărunț sub marama de borangic, adusă din spate, îmbrăcată în portul muntencelor, purtând la gât cruciuliță și șapte chipuri de sfinți săpate în lemn și argint, e mama lui Grozea. Cealaltă, tânără, frumoasă, înaltă și mlădioasă, cu ochii negri grei de lacrimi, în cămașă înflorită și zadie băpută în fir de aur și argint, cu șirag de mărgean roșu la gât

și cu un copil mic în brațe, e cea de a treia nevastă a lui Grozea. Lângă ele, în picioare, răzimat în spada de Damasc, cu două pistole în brâu, în șalvari și cu tulpă albă la cap legat în turban, se află fiul lui Grozea dela nevasta dintâi, un tânăr de vreo optsprezece ani, arnăuț în garda albaneză a lui Soliman Kara, aga din Caraman (!), în Bulgaria. Copilul mic e rodul celei de a treia căsătorii a haiducului.

Iată că intră divanul judecătoresc: un președinte, doi judecători, un procuror, un grefier iau loc la masa acoperită cu postav verde, pe care străjuiește o cruce de fildeș, simbol al ispășirii și dreptății zămislite din suferință.

Deodată mulțimea tresare înfiorată. Doi arnăuți zdraveni îl aduc pe împurcat. Grozea cel vestit și temut se înfățișează ca un bărbat de vreo 50 de ani, voinic, lat în spate, bine făcut ca un gladiator roman, cu tâmplele cărunte, cu ochi arzători și crunți. Dar fruntea lui lată și brăzdată, nasul vulturesc, gura frumos dăltuită, chipul semeț, poartă pecetea omului chemat să poruncească și să stăpânească și totdeodată pecetea nobilei. Clocotesc în el patimi, dor de vitejie, ură și dragoste. Uneori însă ochii sălbateci se acopăr parcă de rouă și se umplu de milă și bunătate. Pe fața lui se îngână noblețea cu cruzimea.

Două lumi potrivnice se măsoară și se înfruntă. Pe de o parte legiunile de curând scoase, aspre și necruțătoare, cum o cere dreptatea orânduirilor din apus, la care râvnesc și țările românești; pe de altă parte, pribeagul din codru, cel care negăsind ascultare nici la isprăvicii nici la stăpânire, s'a pus în afara legilor și a căutat să facă singur dreptate, crezându-se slobod să săvârșească nelegiuiri.

Șirul nelegiuirilor pare nestârșit; nu mai conținește grefierul să dea citire faptelor lui blestamate, după ce mai întâiu îi arată obârșia.

Nicolae Sânt Petru zis Grozea, de 52 de ani, s'a născut la Șemați (!) în Banatul Craiovei, ca fiu al lui Petre Sânt Petru, căpitan al prințului Ipsilante, căzut în lupta dela Târgoviște, și al Mariei Teodorescu.

După ce ani de zile a dus o viață de lupte eroice dar și de tâlhării, a fost acuzat, în 1828, de a o fi ucis pe tânăra lui soție și condamnat la zece ani muncă silnică. În

luna Martie a anului 1829, un subofițer rus cu numele Mastennikoff a vizitat ocna, în care își ispășia Grozea pe deapsa. Acesta, având totdeauna o purtare exemplară, nu mai era pus în fiare. În clipa când Mastennikoff se plecă jos pentru a cerceta formele de cristalizare a sării, Grozea care lucra singur în galeria repartizată lui, îl lovi în cap cu o bucată mare de sare, încât Rusul căzu jos, leșinat. Apoi îi puse în gură căluș de sare, îl despuie de hainele militare pe care le îmbracă el însuși și astfel izbuti să scape din ocna, fără a fi cunoscut și să dispară. Seara, paznicii îl găsiră pe bietul Rus plin de sânge. El se trezise din leșin și le povesti pățania sa. Străduințele poterilor stăpânirii de a-l prinde pe Grozea rămaseră zădarnice; urma i se pierduse cu desăvârșire. Cinci ani de zile nu se mai auzi nimic de el.

Dar în toamna anului 1833 un negustor evreu din Iași, cu numele Avram, călătorind pe drumul mare, dela Pitești la Craiova, se văzu deodată înconjurat de cinci hoțomani. Aceștia îl legară dimpreună cu căruțașul lui, le puseră căluși la amândoi și după ce îl jefuiră pe Jidov, luându-i 40.000 de piaștri în bani românești și bancnoate rusești, o luară la fugă, spre Târgoviște. După două zile veni la mânăstirea Argeș un călător bogat, îmbrăcat în straie ungurești și schimbă la călugări 20.000 de ruble rusești în bani românești. Călătorul ungur era Grozea. Paracliserul mânăstirii, Țiganul Chiriac, care slujise pe vremuri ca iscoadă în banda vestitului haiduc Kirgiali (?) îl recunoscă pe Grozea, căci acesta fusese pe vremuri unul din cei mai viteji fărtați în ceata lui Kirgiali. Dar privirea încruntată ce i-o aruncă Grozea, îi pecetlui Țiganului gura. Înainte de a pleca, cinstitul călător îi dădu Țiganului un pumn de galbeni, spunându-i apăsător: „Trage clopotele pentru odihna fostului nostru căpitan și bea în sănătatea mea!” Abia după câteva zile îndrăzni Țiganul să aducă cele întâmplare la cunoștința starețului. Stăpânirea făcu cercetări și găsi că numerele bancnoatelor rusești erau acelea ale celor furate dela Evreu. Dar pe Grozea nu l-au putut prinde.

De atunci încolo răutățile lui se țineau lanț. Era hoț de drumul mare, care-i pândia pe călători și-i călca pe cei

bogați pela sălașurile lor. Treizeci și opt de jafuri cunoscute stăpânirii săvârșise Grozea în patru ani. Dar niciodată nu făptuia un omor; dimpotrivă, îi oprea cu poruncă aspră pe tovarășii lui de hoție să bată și să schinginească pe cei călcați de ei.

Zădarnic au pornit puterile stăpânirii să-i prindă pe nelegiuți. Grozea și voinicii lui se mistuiaua în codri, pe poteci neumblate dormind în văgăunile munților. Locuitorii satelor, mai ales țăranii săraci, cărora le făcuse mult bine, îl adăpostiau pe Grozea, îi aduceau mâncare, vestindu-i priemejiile cari îl pândiau.

Dar dela o vreme i s'a urît lui Grozea să voinicească tot în aceleași locuri și a trecut pe malul drept al Dunării. Acolo, în fruntea unei cete de treizeci de voinici a călcat într-o noapte curtea lui Soliman Kara, aga de Caraman (!) în Bulgaria. În garda albaneză a lui Soliman Kara slujia Ion Sân-Petru, fiul lui Grozea. Soliman îl bătuse crunt pe Ion și, pentru a-și răzbuna băiatul, Grozea se năpusti asupra Agăi Soliman, îl răni în luptă, îl jefui de odoare, dădu foc curții lui și-i răpi muierile din harem. Apoi se întoarse în Oltenia. În inima lui de bărbat copt încolțise o dragoste pătimașă pentru o Bulgăroaică tânără și fermecătoare, Mara Ragii, răpită din haremul lui Soliman. Se duse cu ea în satul Brâncoveni, unde-l sili pe preotul comunei să-l cu, nune cu Maria. Apoi se retrase cu nevastă-sa la nunte aproape de mamă-sa și, luând un nume străin, se hotărî să ducă o viață liniștită și fericită, lăsându-se de haiducie. Băiatul lui, Ion Sân-Petru, trăia în casa tatălui său.

În cele dintâi zile ale lui Prier, când iarna începe a slăbi din puteri, Grozea veni la mamă-sa și-i zise: „Mamă, cunoști pe fiul tău, Nicolae Sân-Petru, singurul tău copil?” Bătrâna s'a sculat să-l îmbrățișeze, dar Nicolae s'a dat la o parte, cu ochii speriați și i-a spus repede și răgușit: „Nu mă atinge, mamă, mi-am omorît băiatul. Du-te de-l în groapă! Trupul lui zace în bârlogul urșilor.” Apoi, cu privirea răticită a ceșit pe poartă și s'a făcut nevăzut. Sărmana bătrână s'a înfățșat înaintea pârcălabului târgului și, printre lacrimi și sughțuri, i-a arătat fapta nelegiuită a nenorocitului ei copil. Oamenii trimiși de pârcălab la „Bârlogul urșilor”

l-au găsit acolo pe băiatul lui Grozea, zăcând în sânge. Trăia, dar se chinuia rău. Lângă dânsul, în genunchi, maștera lui, Maria, îi ținea lumânarea. Oamenii l-au ridicat și l-au dus la spital, la Craiova. Acolo, după o lungă zăcare, s'a vindecat; hamgerul tatălui său îi străpunsese pieptul, fără a-i atinge inima.

Adusă în fața pârcălabului, Maria îi mărturisi că se dase în dragoste cu Ion încă pe când se afla în haremul Agăi Soliman. Stăpânul ei, care aflase prin iscoade de dragostea lor, l-a bătut crunt pe Ion, arnăut în garda sa albaneză. După ce Grozea năvălise la curtea lui Soliman pentru a-și răzbuna copilul lovit, Maria, robită puterii lui, s'a cununat cu el. Cu toate că dragostea dintre ea și Ion mocnia înfundat în ei, ea nu și-a călcat jurământul de credință față de bărbatul ei.

Grozea însă oblicise dragostea lor, îi bănuia și-i pândia cu ochi haini. Într-o seară, strecurându-se pe nesimțite în odaie, fu martor al destăinuirilor celor doi ibovnici care, prin întunec, vorbeau de întâlnirile lor de odinioară, la curtea lui Soliman Kara. Grozea simți că sângele îi năvălește la cap, ochii i se împânziră într-o ceață roșie. Se năpusti asupra băiatului îi împlântă hamgerul în piept și dispăru.

După două zile, Grozea intră în cancelaria colonelului Solomon, comandantul militar al Olteniei. Avea obrazul supt și privirea stinsă. Îi aruncă la picioare pistoalele și hamgerul și-i spuse: „Solomoane, tu ești cel mai viteaz dintre viteji! Ție mă dau rob; eu sunt Grozea.” Colonelul îl privi nedumerit. „Nu mă mai cunoști?” îl întreabă Grozea. „Odinioară am luptat alături de tine, subț perunca lui Tudor Vladimirescu, pentru libertatea Țării Românești. Pe urmă am intrat în codru și m'am apucat de haiducit. Astăzi am ajuns ucigaș; mi-am ucis copilul. Dă-mă pe mâna stăpânirii, să mă judece aici, pe pământ! Cel de Sus îmi va pregăti osânda acolo în cer.”

Groza fu pus în fiare și închis în temnița din Craiova, iar de aici a fost dus la Bîcurești.

Și acum, Divanul judecătorilor trebuia să-l judece pentru cele mai grele din faptele lui; încercare de omor asupra subofițerului rus Mastennikoff, multe jafuri și tâlhării, încer-

care de omor împotriva Evreului Avram din Iași, călcarea și jefuirea agiei din Caraman, în Bulgaria, pe pământul stăpânit de prealuminatul și slăvitul Sultan, încercare de omor asupra însuși fiului său.

Pedeapsa lui trebuia să fie moartea, stăpânirea având a face rânduială în țară.

Grozea a ascultat în picioare, semeț, cu obrazul împietrit, înșirarea nelegiuirilor lui împričinări cetite din hârtiile stăpânirii, cu peceți mari și slove mărunte. Dar când află de mărturia colonelului Solomon că el, Grozea, a luptat cu strașnică viflie sub Tudor Vladimirescu, scânteieri de mândrie i se aprinseră în ochi și o vâlvătaie de foc îi dogori fruntea.

După cetirea împričinărilor, mai marele Divanului judecătoresc, prezidentul, începu să-l cerceta cu întrebările:

— Cum te cheamă și ce vârstă ai?

— Sunt Nicolae Sânt-Petru zis Grozea, de 52 de ani.

— Care-ți este îndeletnicirea?

— Pandur slobod, care nu slujește decât țării și vrierii lui; care s'a bătut odată, sub porunca lui Tudor Vladimirescu, și, dacă ar putea, s'ar mai bate încă pentru libertatea Țării Românești.

— Unde ți-ai așezarea?

— Oriunde se găsește o brazdă de pământ românesc.

— Ești împricinat că ai vrut să-l omori pe subofițerul rus Mastennikoff.

— Nu, n'am vrut să-l omor. De-și vroiam moartea, ce i-ar fi fost șoimului să doboare o vrabie! Dar am vrut ca Moscovitul să guste sarea ocnelor românești, ca să le treacă lăcustelor rusești pofta de a se aciua în țara noastră.

— Dar ai făcut-o pentru a scăpa din ocnă, unde-ți ispășiai pedeapsa!

— Nevolnică ar fi paserea, care având pufința de a sbura din colivie, nu ar face-o.

— Ce ai făcut după ce ai scăpat din ocnă?

— Voinicind și mândru am cutreerat codrii și câmpiile și nu pregețam a lovi pe cei care asupriau mulțimea și-și duraseră averi pe pielea săracilor, în vreme ce voi, mai marii țării, făceați pocloane Rușilor haini. Voi ați încuviințat

ca ei să ne jefuiască pe noi, eu i-am jefuit pe dânșii; astfel și-a împlinit fiecare din noi chemarea.

— Te-ai năpustit asupra Ovreiului Avram, cu gândul ca să-l omori.

— Da, acesta era vlăstarul neamului blestemat al uci-gașilor Mântuitorului. La început mă gândiam să-l trimit pe lumea cealaltă, dar m'am răzgândit, incredințat fiind că totdeauna necuratul vine să-și ia sufletele care sunt ale lui și în socotelile dracului nu am vrut să mă amestec.

— Dar celelalte jafuri? Le mărturisești?

— De bună seamă! Nu tăgăduiesc că soarele luminează pământul, nici că eu nu m'aș fi îmbogățit. Logofătul vostru a spus adevărul.

— Unde sunt ceilalți făptași, tovarășii tăi de hoție?

— Pe pământ, în iad, poate chiar în ceruri, dacă s'au călugărit înainte de moarte.

— Dă-le numele, pentru ușurarea ispășirii tale!

— Nu, asta nu se poate! Sunt hoț, dar nu pot fi vânzător!

— De ce-ai călcat casa Agăi Soliman Kara?

— Mi-a stălcit în bătaie copilul, sânge din sângele meu, carne din carnea mea.

— Dece ai silit-o pe Maria Ragii să se mărite cu tine?

— O, nu! N'am silit-o! Am întrebat-o: „Vrei să fii nevasta mea?” și dânsa s'a aruncat în brațele mele. Apoi m'am dus cu ea la preot, într'o mână cu un pumn de galbeni, în cealaltă cu hamgerul și i-am spus: „Alege, cuvioase părinte, aurul sau fierul!” Sfinția Sa a ales aurul și ne-a cununat.

— Dece ai vărsat sângele copilului tău?

— Da, aveți dreptate! Asta-i o nelegiuire! O groaznică nelegiuire! Nu știam nimic de dragostea lor. Dacă copiii mi-o destăinuiau înainte de a mă fi însurat cu Maria, nu eram astăzi nici unul aci. Credeam că pedepsesc un rău și am făcut altul, mult mai mare. Dar Vă rog, nu vorbiți de asta... pedepsiți-mă, dar nu mai vorbiți de asta!

Apoi, îndreptându-se către Maria, prezidentul o întreabă:

— Maria Ragii, te-ai măritat cu Grozea, silită?

— Nu, răspunde Maria. Credeam că e stăpânul meu și nu mă împotrivi dorinței lui. Îl iubiam ca pe un tată. I-am fost soție credincioasă. Copilul acesta e copilul lui. Îl iubesc pe Ion, dar îi voi rămânea pururea credincioasă lui Nicolae.

Ion se aruncă plângând, în brațele părintelui său: „Iartă-mă, tată, că am îndrăsnit s'o iubesc pe Maria. Mă duc în lume și voi veți fi fericiți.“ —

Grozea zâmbi cu durere și cu amărăciune și-i spuse: „Iubește-o, copilul meu!“

Înaltul judecător îl întrebă pe Ion:

„Cum de te-a rănit tatăl tău?“

Cu glasul înecat în plâns, Ion încercă să-și desvînoavească părintele: „Nu mi-a făcut nimic. Eu însumi am căzut în spadă, fără s'o fi văzut.“

Procurorul ceru pentru Grozea pedeapsa cu moartea.

Un apărător tânăr și inimos, cu numele Vacaholu (!) vorbi despre luptele vitejești ale lui Grozea pecând acesta era pandur al lui Tudor Vladimirescu. Se strădui să încredințeze Divanul judecătoresc că haiducii nu erau hoți de rând. Voiau să facă dreptate într'o vreme, când oamenii stăpânirii îi impilau și asupriau pe cei mici și slabi. Grozea a făcut mult bine. Poporul îl iubește și-l slăveste; pentru popor a prădat și a jefuit, dar dânsul nu e ucigaș. Judecata din 1828 a recunoscut că el a omorât-o pe nevasta lui ce de a doua penrucă acesta i-a pângărit cîntea și casa cu un ofițer rus, pe care Grozea îl primise ca oaspe în casa lui, arătându-i prietenie și dragoste. Apărătorul ceru dela judecători milă și iertare pentru un om, care — ce-i drept — a săvârșit multe fapte nelegiuite, dar care are și multe însușiri alese și a luptat ca un viteaz pentru libertatea și cîntea țării sale, pentru care a nutrit în suflet dragoste nemărginită.

Întrebat ce mai are de spus, Grozea răspunse:

— Mulțumesc apărătorului meu că m'a deslegat de vina morții nevestei mele de a doua. —

Divanul se retrage. După o chibzuire de două ore, judecătorii își rostesc hotărîrea:

Nicolae Săn-Petru zis Grozea e condamnat la muncă silnică pe viață.

Plânge Mama, plâng Maria și Ion, plânge mai ales norodul, căci a văzut totdeauna în Grozea un binefăcător și un voinic, care ținea subț puterea lui pe asupritorii poporului.

Singur Grozea și-a ascultat neclintit osânda. După câteva clipe a întrebat dacă pedeapsa ce trebuie s'o ispășească, îi desleagă căsătoria. „Nu,” îi răspuse mai marele Divanului. „Atunci voi desleaga-o eu însumi,” zise condamnatul; „vreau să-i știu pe copii fericiți, cât sunt tineri.”

Grozea fu dus la închisoare. Văzând că se iau măsuri pentru a-l împiedica să scape, spuse: „Credeți că vreau să fug? Vă făgăduiesc să nu ies de aici.”

În clipa când se depărtă paznicul, Grozea își izbi capul de gratiile ferestrei cu toată puterea, încât își sbură creierii.

Când l-au dus la spital, trăgea de moarte.

— — — — —
— — — — —

Astfel se încheie dramatica relatare a procesului, care a stârnit vâlvă atât de mare, încât a avut răsunet chiar dincolo de granițele principatelor românești, în Franța și Germania.

De bună seamă că amintirea acestui proces din 1838 a dăinuit încă mulți ani, că viața și faptele lui Grozea au fost discutate în amândoua principatele, în toate păturile sociale, dar mai ales în popor, și pe timpul când tânărul Alecsandri căuta în folclor, în tradițiile populare și'n poezierile din trecut, izvoare de inspirație politică.

Știm că Alecsandri a publicat balada *Groaza* la 1844, în „Calendarul pentru poporul român” apărut la Iași, așa-da:ă abia la șase ani după judecarea și condamnarea lui Grozea. Nu se poate ca să nu fi auzit despre acest proces destul de curent atunci.

Din figura istorică a lui Grozea poetul a utilizat doar trăsătura caracteristică principală a acestui personaj romantic prin excelență, anume complexul de contraste izbitoare în caracterul său, amestecul de noblețe și cruzime, de

bine și rău, precum și motivul justificării relelor făptuite prin revolta împotriva abuzurilor și a încălcării dreptății din partea celor mari și puternici.

Poetul a exagerat cruzimea și răutatea eroului:

„El să fie Groza cel ce ca o fiară,
Fără nici o grijă de negrul păcat
A stins zile multe și lege=au călcat?“

Dimpotrivă, desbaterile procesului ne arată că Grozea jefuia dar nu omora, ba chiar îi împiedica pe complicii lui ca să bată și să-și chinuiască victimile. Uciderea soției lui de a doua a fost considerată de justiție ca o crimă pasională, datorită ofensei adusă bărbatului, care și-a surprins nevasta în flagrant delict de adulter.

Constatăm o mică modificare a numelui eroului. În reportajul german se vorbește de „Grozea“. E posibil ca scriitorul francez sau cel german să fi făcut această mică schimbare de nume, căci în articolul din ziarul german găsim câteva modificări, mai mult sau mai puțin ușoare, ale numirilor de localități românești, procedeu de altfel explicabil, deoarece numele proprii nu prea pot fi redactate corect de străini, mai ales prezidând tendința de a le adapta respectivei limbi străine.

Oricum, articolul din „Das Ausland“ 1838, despre procesul lui Grozea, e o contribuție prețioasă la elucidarea problemei, dacă drept izvor de inspirație a baladei lui Alecsandri a servit o figură legendară sau un personaj istoric, real.

Silvia T. Bălan

•••○●○•••

Otitor și adăugător al nostru

I. . C. Sa Arhipresviter mitrofor și Profesor universitar, Membru onorific al Academiei Române, Dr. Vasile Gheorghiu: 1.000 lei — atenție care pentru revista „Făț-frumos“ e mai mult decât cinstitoare...

Sadoveanu și Dragoslav, școlari la gimnaziul din Folticeni

Pulberea scuturată de peste filele îngălbenite slobozește adesea din prinsoarea mucegaiului flori și lumini de altădată. Dintr'un noian de hârtii ce-și așteptau resemnate obișnuitul desfin, am putut desprinde și mântui câteva firave foi, mărturiile trecerii prin gimnaziul „Alec Donici” din Folticeni — azi liceul „N. Gane” — a câtorva cugetători de seamă. Las hârtiilor să-și arate scrisul așa cum a fost așternut de mâinile astăzi de mult reintoarse la glie.

I.

No. 246

Actele fiind în regulă, școlarul
Ivanciuc V. Ion s'a înscris azi 4
Sept. 1892 în cl. I gimnaziu.

Director Lovinescu

Domnule Director!

Subsemnatul Carol Vorel corespondent de profesiune farmacist de nația roman de religie rom-catolic domiciliat în comuna Folticeni Pl. (asa) Șomuz, jud. Suceava, plătind contribuție la percepția orașului Folticeni.

Vă rog să binevoiți a înscrie pe școlarul Ion: V: Ivanciuc în clasa I gimnasială pentru care presint următoarele acte.

1. Actul de naștere 161 din anul 1884, luna august ziua 22, eliberat de primăria urbei Folticeni prin care se probează că școlarul I. V. Ivanciuc este născut în comuna Folticeni Pl. Șomuz: jud. Suceava la anul 1875 luna Iunie 16 zile.

2. Certificatul No. 49 din anul 1891 luna Iunie 29 zile.

3. Actul de vaccină din anul 1876... luna Mai...

Mă declară corespondentul elevului I. V. Ivanciuc cu domiciliul în Strada Mare No. 633 anul 1892 Sept. 4 zili.

Primiți Stima mea

C. Worel

*frate cu Anton Vorel
farmacist de nație
tatăl farmacistului
C. Vorel din nație*

Dsale

*Dlui Director gimnasiu clasic Alecu Donici
din Folticeni*

* * *

Școlarul I. V. Ivanciuc este prozatorul I. Dragoslav — pe ne-drept uitat, — care în necăjita-i copilărie fusese desigur ajutat de far-macistul Worel, un interesant personaj al Folticenilor de acum peste jumătate secol. Directorul Lovinescu este tatăl criticului E. Lovinescu și bunicul prozatorului Anton Holban. În gimnaziul Folticenilor, I. Dragoslav n'a urmat decât o singură clasă, renunțând la studii, ceea-ce nu l-a împiedecat însă a ne dăruir minunate pagini de graiu românesc.

Despre farmacistul Carol Worel scrie Artu. Gorovei în „Mo-nografia orașului Folticeni“ 1938, pag. 171 :

„Carol Vorel a fost una din figurile cele mai interesante ale Folticenilor de altă dată. Om cult, cinstit în cea mai întinsă înfe-legere a cuvântului, pasionat pomicultor, lui i se datorește înfrumu-sețarea orașului acestuia cu grădinile care-i fac o podoabă puțin răs-pândită în alte orașe din Moldova“.

Worel muri curând, și fiica sa vându farmacia în Februarie 1893.

Petiția n'a fost scrisă de Carol Worel, numai semnătura, ma-sivă, groasă, cu bucle, e trasă de condeiuil farmacistului.

II.

No. 225 admis cl. I.
clasif. 1892—93.
Lovinescu

Domnule Director !

Subsemnatul Alexandru Sadoveanu părintele școlarului Mihai Sadoveanu, vă rog să înscrieți în clasa la care îi dă drept clasifi-cațiunea anului 1892/93 pe fiul meu pentru anul școlar 1893/94. Declar corespondent pe Leon Crăcălescu, strada Română, No. 1185.

Vă rog primiți încredințarea stimei mele.

A. Sadoveanu.

1893 Septembrie 15.

Marele scriitor, Ceahlăul prozei române, a urmat patru ani cursu-rile gimnaziului „Alecu Donici“ din Folticeni ; G. Ursu, în „Conv-Literare“, Nr. 5—6, 1941, a evocat amplu pe Mihail Sadoveanu elev la Folticeni. Despre Leon Crăcălescu aflăm chiar din scrisul lui

Sadoveanu: „Domnu Cracalescu, la care stăteam în gazdă, fost vag-mistru, acum subcomisar, nici nu-și putea închipui un „ghimnazist“ fără disciplină militară”. (Pe marginea unui anuar, pag. 145 din Mihail Sadoveanu. O întâmplare ciudată, Buc. 1926, Ed. „Națională”, S. Ciornei).

Intr-o zi de Mai, copleșită de podoabele parfumate ale livezilor de pe strada Română, am pornit în căutarea casei lui „Domnu Cracalescu”, și am găsit-o repede. Bătrânul pe care l-am întrebat — cred că trăiește de peste 50 ani pe această uliță — m’a sfătuit să mă grăbesc, căci casa își trăiește ultimele zile. O cutiuță cu cerdacuț la stradă, în care te mirai cum de putea să trăiască o familie. Nu mai are uși nici ferestre; în adevăr ceasurile îi sunt numărate. În apropiere, livezile gătite parcă de nuntă își trimiteau învăluitoare miresmele peste căsuța fără ferestre, fără uși.

A rămas un dram din duhul lui Sadoveanu și peste ulița Română din Folticeni, în casa lui Cracalescu...

Aurel George Stino

„Armonia”

Continuare — cf. pag. 158

Casa sporind cu: 2.100 lei dela d. Dr. Amuliu Liteanu; 1.200 lei: dela d. Dr. Aurel Morariu; câte 1 000 lei dela d-nii Mihai Boldur, Constantin Ieremievici-Dubău (în amintirea lui Ioachim Ieremievici-Dubău † 1914), Dr. Leca Morariu și Ștefan Scalat; câte 500 lei dela: Păr. Eugen Jancovschi, Dr. Victor Morariu, Dim. Staroste, D-na Bojena Șesan, Păr. Mihai Totoiescu; câte 200 lei dela: Prof. Butnariu, Dir. Cudatbu și Dr. Alfred Klug; câte 100 lei: Dim. Andruhovici, Vasile Dumitrașcu, Liviu Halip, Nicodim Ițcuș, Ștefan Pavelescu, Radu L. Tomoiagă, Păr. Consil. Gh. Velehorschii.

Arhiva sporind cu: 3 Nre dela d. Dim. Staroste; 2 Nre dela d. Dr. Leca Morariu; 1 Nr. dela D-na Octavia Lupu-Morariu. — *Vivant sequentes!*

ERRATA

În coperta lui „Făt-frumos” 1941 Nr. 6 se vede, nu și chipul poetului C. Berariu, ci al profesorului — publicist Severin Procopovici.

Cronică

Institutul „Cernăuți”. — Institutul „Cernăuți”, continuându-și hărnicia (v. „Făt-frumos” 1942, 55) cf. în ședințele sale lunare ne-a mai dat următoarele comunicări interne: (la 15 Oct.) Silvia Bălan, „Groza” lui Alecsandri, *figură legendară sau personaj istoric?*; T. Bălan, *Trupa Pascali în Bucovina* (1869); Dr. Alois Grigorovici, *În jurul mazălirii lui M. Racoviță*; Leca Morariu, S. Fl. Marian către C. Morariu și *Un manuscris al lui D. Petrino*; Victor Morariu, *Bucovina și Bucovinienii la „Romänische Revue”*; Grig. Rațiu, *Maghiari transilvăneni despre Eminescu*; Olvian Sorocean, *Zu den Waffen!* (trad. din Eminescu). Patru dintre acestea apărute în chiar acest „Făt-frumos” și’n „Revista Bucovinei”. Apoi la (5 Nov.): Aurel Vasiliu, *Cartea lui Lupulov și elevul Eminescu*; Olvian Sorocean, *Goga, Oltul și Casa bătrânească* în trad. germană; Leca Morariu, *Și totuși uniformă a limbii!*; C. Loghin, „Cabinetele de lectură” din Bucovina; Alfred Klug, *O scrisoare a lui Constantin Morariu*; Zah. Crițan, *Terranuova, Romania in marcia* și T. Balan, *Alte trupe teatrale în Bucovina*. — Comunicări externe: Em. Bucuța, Horia Teculescu; T. Crudu, *Moș-Catrinaru*; Gh. Dimitriu, *La Râșca*; Gh. T. Kirileanu, *Răsunete bucovinene în manuscrisele Academiei Române*; A. G. Stino, *Sadoveanu și Dragoslav, școlari la gimnaziul din Folticeni*. Patru dintre acestea apărute în „Făt-frumos”. Fapte cari mărtuiesc ele despre vrednicia aceste Instituții academice.

O. L. = M.

* * *

Vița de vie tot învie! — ... iar cea de boz, tot rogoz — zice vorba stră-moșească. Subt ochii noștri — ne uimim cum tot mai mult, și’n plină vestețire a atâtea rogoz, învie vița de vie N. Gane, Creangă, Eminescu ...

La fel Ciprian Porumbescu, acest unic (unic!) creator de invenție, de melodie (un fel de Schubert, de Chopin român) al nostru. Generoasa lui *Baladă* (și cât de penibil de echivoc e d. Liviu Rusu când, în recenta plachetă *Muzica în Bucovina*, București pag. 32, scapă calificativul: „Muzica lui este o muzică ușoară”!) a făcut atâtea ediții, intrând (chiar fără de interpretarea lui G. Enescu!) definitiv în repertoriul general-românesc. Revelatoare bucurie fu deci pentru noi Comemorarea nașterii lui C. Porumbescu la Radio-Moldova (2 Oct. 1942, ora 9 fără 10 minute seara), unde, prin violistul Barbu Mironescu, altă „Baladă”: *Dorul* lui C. Porumbescu își cuceria intrarea și’n programul oficial românesc.

* * *

Răboj. — Până și edituri muzicale în Cernăuțul nostru epibolșevic! Reputatul Cor (dir. de Dr. Aurel Morariu) „Meseriașul Român” reeditează (în merituoașă tipografie Ieremia Oprișeanu) Psalmul C. Porumbescu, *Dumnezeu este Domnul*; Revista „Voința Școalei” publică (și’n extras!) avânatul marș Mareșalist *La luptă sfântă*, cor bărbătesc de Al. Zavulovici; iar Soc. „Armonia” își continuă colecția intreruptă în ... 1886 (!), cu fascicula 6: C. Șandru, *În ochii tăi* (text de St. O. Iosif) cor bărbătesc. Atât de multiplă gălgăie seva culturală în Bucovina autohtonă! — Prin realul cronicar literaro-cultural *Scarlat Preajbă* (care e chiar d. general N. Șc. Negreanu), real cronicar, străbătător atâtor pagini din întregul periodicolor române.

(deci nu scriitor din văzduhuri, după cele 2—3 „mari“ publicații afișate de regionalismul Capitalei), revistele informate de acest muncitor cinstit (ca d. p. chiar „Gazeta militară“ sau „Marea Noastră“) dobândesc invidiabilă importanță directivă. — După un fericit răstimp de mujenie pisanistă, „Universul“ ne face să tresărim din nou de sinistrala apariție a strigoinicului T. Pisani. Aceeași hodorigită pisălogeală! Și ultraridicolă, când chiar Don-Quijote-ul, războitor cu „păsăreasca cu care ne schilodim limba“, sieși își îngăduie (și chiar în recenta serie de articole epi-mufiste) duium de neologisme. Dar — îi replică prompt (și chiar în coloanele Universului) competența d-lui G. Popa Lisseanu cu un zdravăn **ne sutor ultra crepidam**; și, iarăși în notă, Romulus Dianu cu editorialul **Contra slavizării** în „Curentul“ Nr. 5294 din 10 Nov. 1942. Și deci: Trăiască românească integrală (nu cea a maniliilor psihopatie!), adică vărata românească a graiului viu, începând dela plastic-imaginativul neoașism, până la abstracta sprintenie a elementului neologic! — În 10 Nov. c., Muzeul Bucovinei din Cernăuți (fost „Muzeul Regional“), condus, în sfârșit, de un real creator, prof. univ. Dr. Nicolae Grămadă, și-a ținut (cu sorți de nouă realizări — prin colaboratori ca C. Ambrojevici) adunarea generală.

L. M.

* * *

Cuvânt memorabil. — ... rostit de Președintele Societății „Armonia“ în I-a Academie a Soc. „Armonia“ (9 Oct. 1942), adevă:

E o zi oarecum istorică astăzi când veterana **Armenie**, înființată la 1881 (deci de 61 ani vârstă), dar mai ales **tânăra Armonie**, Armonia, incintă a sufletului românesc, pururi tânăr pe aceste bucovinene plaiuri, după o completă înăbușire de doi ani de zile (1940—1942) și după o cam generală (și mai îndelungată amorțire), își reia și activitatea publică. Oricât de vitrege ar fi condițiile în cari pornim la nouă afirmare. În adevăr, suntem deposezați de aproape întreg avutul nostru și mai ales de acea atât de unică bibliotecă a Armoniei, reală arhivă națională de manuscrise și autografe muzicale; suntem pustiiți de crâncena încercare de ieri: invazia Scorpiei-Roșii și suntem pustiiți și printr-o inconștientă incurie, vecină cu mentalitatea bolșevică... Prea e însă înalt-nimbată această Armonie de atâta pârguire a fapturilor ei românești, decât să nu poată renaște de pe rugul propriei sale cenușe... Nu se putea deci ca, alături de suratele ei în colaborare culturală **arboroseană** să nu răspundă la apel și Armonia—deavalma cu singura ei soră mai mare, **Societatea pentru Cultură** (din 1862; de 80 ani vârstă) și cu mai tinerele: Soc. „Școala Română“ dela Suceava (din 1883; de 59 ani), Soc. Doamnelor Române (din 1891; de 51 ani), Soc. Mazililor și Răzeșilor (din 1900; de 42 ani), Soc. „Ciprian Porumbescu“ dela Suceava (din 1903; de 39 ani), **Societatea culturală** (da: culturală!) „Meseriașul Român“ (din 1907; de 35 ani) și Soc. „Tudor Flondor“ (din 1920; de 22 ani), Aceasta pentru a afirma din nou cât de plastică școală de culturalitate românească înfloarește pe aceste meleaguri și cât de neseacă poate fi izvorul de veșnică apă vie al generoasei inițiative particulare.

Și astfel purcedem la marea bucurie a sfințirii acestui lăcaș, — căci este adevărată sfeștanie ziua, în care, tradiționala **Sală a Armoniei**, pângărită ieri de un tribunal marțial al Scorpiei-Roșii, se sfințește cu răsunetul cuvântului și cântecului din Țara lui Ion Antonescu, înfrățit cu cântul venit din fiefurile lui Benito Mussolini și

ale lui Adolf Hitler. Și deci — la faptă, la izgonirea miazmei diavolicești din acest românesc sălaș și la răscolirea aventurilor generoase în această românească și creștină Bucovină !

* * *

Institutul de cultură italiană, Cernăuți. — Cernăuțeanul Istituto di cultura italiana, condus cu atâta distincție de d=I dir. Guido del Barone și=a inaugurat (în 29 Sept. c.) noul an academic cu raportul d=Iui director del Barone și conferința d=Iui prof. univ. **Dr. Leca Morariu** despre **Importanța culturii italiene**. Un rar regal muzical s'a realizat apoi prin cântul artistei **Octavia Lupu-Morariu** (cu acomp. de violoncel și pian): **L. Denza, Torna** și **G. Martini, Piacer d'amor** și doi soli de violoncel (**Leca Morariu**): **Fr. Durante, Aria** și **Allegretto cou spirito**. La pian: d=na prof. de Conservator **Heda Halîchi**.

* * *

Răboj. — În 4 Sept. 1942, la Universitatea Radio—București, memorabila conferință a d=Iui prof. **Leca Morariu: Bucovina turistică.** — În 10 Oct. inaugurarea anului academic la Institutul german din Cernăuți cu conferința d=Iui **Dr. Alfred Klug, Caracterul vechilor germani** și concert: **Soții T. și F. Tarnavski** (canto și pian), **Haydn, Trio** (vioară—**Victor Morariu**, violoncel—**Leca Morariu** și pian—**Heda Halîchi**) — iar, inoficial: **Octavia Lupu-Morariu** (canto) și **Leca Morariu** (violoncel). A 2=a conferință la Institutul german (14 Nov.): **Max Hacman, Distribuția muncii în Germania hitleristă.**

* * *

Alt monument al Culturalității bucovinene. — Atât, atât de puțin cunoscut ! Muzeul județean din Câmpulungul Bucovinei. Operă pe de=a întregul a bucovineanului **Constantin Brăiescu**. Înființat... dela prima afirmare muzeistică a păi=mașului colecționar **C. Brăiescu**, „inaugurat“ apoi în 1935 cu 2.000 piese, iar astăzi înflorind sub directoratul întemeietorului său **C. Brăiescu**, cu 8.000 piese, adunate „numai din ținutul Câmpulungului nostru“ și compartimentate (după mulțimea lor) în următoarele secțiuni: 1). Arheologia; 2). Arta populară veche (din care goliaticuș car străvechi, de 450 ani, alcătuit numai în lemn, ne=a putut uimi în Expoziția „Bucovina reîntregită“); 3). Arta bisericească; 4). Arta actuală; 5). Instrumente muzicale; 6). Vânat și pescuit; 7). Științele naturale (mineralogie, zoologie, botanică...). Muzeul are local propriu și — iată că alți soți **Eugenia** și **Samuil Ioneț** (cari, gata=gătușa, fără bugetovorie, ni l-au dăruit Muzeul dela Rădăuți — vezi zrticolul **Muzeul Bucovinei** în „Făt=frumos“ 1934, 33—34) — acest minunat **Costache Brăiescu** deci, ne=a sporit cununa de moldovenească pasiune a cîtoritului, hărăzindu=ne, el în el, nouă podoabă plaiurilor arborosene, alături de: Muzeul Bucovinei din Cernăuți (înfloritor azi sub râvna distinsului istoric, prof. univ. **Dr. Nic. Grămadă**), **Veevoda=lele Muzeu dela Putna** și **Sucevița, Muzeul dela Dragomirna**, plâpândul Muzeu dela **Pătrăuți pe Suceava**, care se cere așezat la loc de cinste în Casa de cetire „Viitorul“ a fericitului **Părinte Constantin Morariu**, Muzeul orașului **Suceava, Muzeul „Porumbescu“ dela Suceava—Cernăuți, Marele Muzeu E. și S. Ioneț dela Rădăuți, greu=încercatul Muzeu mitropolitan dela Cernăuți** (existent ?), Muzeul (încă prea puțin știut) **Leca Morariu dela Cernăuți, Muzeul dir. școl. Emilian Volcinski dela Seletin** (dacă mai există...), Muzeul dela **Ilîșești** (dacă nu s'a expatriat la... Germania) etc... — Ș iarăși putem medita cu toții asupra spuselor cuprinse în opera lui **Sclavici (Nuvele V 138)** că: „Noi bucovinenii suntem... oameni deprinși cu buna rânduială“...

* * *

Const. I. Popescu

Academiile „Armoniei”. — Într'un ritm admirabil de sprinten și de precis veterana și totuși tânăra „Armonie” Cernăuțeană, reactivată pe ziua de 2 August 1942, a deschis — prima între toate asociațiile culturale din Gernăuți — seria marilor festivărilor publice din anul 1942—1943, cu tradiționalele sale Academiile, adică : Șezători muzicale=literare.

Astfel zilele de 9 și 13 Octombrie ne-au dăruit două regaluri de rară distincție. S'au impus atenției eminentele elemente cantante : Păr. Octavian Ștefureac (bas) și d-na Porfira Morariu (soprană) — cu acompaniamentul de pian al d-nelor Heda Halișchi, prof. de conservator și Octavia Lupu-Morariu. Arhitrunitatul ansamblu instrumental Victor, Aurel și Leca Morariu, cu pianista Octavia Lupu-Morariu, ne-au servit savuroase bucăți din Schubert și din România Flondor și Forumbescu. D-l Victor Morariu, remarcabil acompaniament la pian. Au recitat versuri pentru Transilvania, d-nii Costin Cristel și Aurel Iliescu. (Ziarul „Bucovina” Nr. 415 din 31 Oct. 1942.)

Alte două desăvârșite realizări, și artistice și românești : Academiile din 6 și 20 Nov. 1942. Colcăitoare vibrații pentru Ardealul nostru în versurile recitate de păr. Olvian Soroccean și d. Leonard Trifan. Simpatică inovație, colaborarea Societății scriitorilor bucovineni în aceste șezători, la cari au cetit din opera d-ilor Dragoș Vitencu și Gh. Drumur. Soliști instrumentali de remarcabilă prestație, păr. Mihai Totoiescu (violoncel) și Dr. Aurel Morariu (desăvârșit virtuos la flaut și neuitat în neaoșa sa Doină solo). Culminații definitive, de superioară valoare artistică în canto — basul Dimitrie Staroste și unica noastră contraaltistă Octavia Lupu-Morariu. Corul feminin al d-ului Nicu Gherman, dirijor artistic al Armoniei, senzațional de nou și chiar de corect. Cu nouă revelare armonistă : Pianistul prof. Dr. Milan P. Șezan, în acompaniament. Și adevărată exhibiție de maturitate : „Cel de-al doilea cvartor instrumental al Armoniei”, cum anunța președintele societății : d-nii Victor Morariu — vioară, păr. Dimitrie Voevidca — violă, Leea Morariu — violoncel și Octavia Lupu-Morariu — pian, în Cuartorul cu pian în Do-Major de Beethoven. Și astfel „Armonia” deține azi un rol unic în viața culturală=artistică a Bucovinei. (Ziarul „Bucovina” Nr. 440 din 29 Nov. 1942.)

* * *

† **Liviu Marian.** — Ne fulgeră știrea că bunul și atât de crâncen=răstignitul nostru Prieten **Liviu Marian**, izgonit din Chișinăul datoriei sale oficiale chiar pe patul celor mai haine suferințe, până'n celalt corlon al Țării, la Craiova..., și urgisit până și de SSR-ul lui N. I. Herescu, care, câine=câinește, i-a recunoscut în sfârșit o foarte ticăloasă pensie viageră (fiindc'a stihuit mult mai miezos — neiertat de miezos !. — decât o seamă de *seseriști*...) ...s'a izbăvit de toate..., adormind întru Domnul în surgunul său Craiovean, la 25 Nov. 1942, și astrucându-se lângă fericitul său Părinte, marele Simion Florea Marian, deci în tîntirumul delângă Cetatea Sucevii... Și cel puțin astfel nedreptățitul și crud=încercatul nostru scump pribeag a dobândit alinare calvarului său ..

* * *

„Ethnos”. — Magistratul, iper=academicul Buletin al uimitorului Ion Diaconu, „Ethnos”ul Focșănean, ivit acum într'al doilea volum, e altă mare minune a Provinciei, de care nici chiar Provincia încă nu=și prea dă seama, dar pe care Vreimea o va ridica în cel mai cinste loc al recunoștințelor.

Al. Lupu

Nu se împru-
mută acasă.

FĂT-FRUMOS

LITERATURĂ – ARTĂ – ȘTIINȚĂ – VIAȚĂ SOCIALĂ

CERNĂUȚI AN. XVII 1942

SUB PRESĂ :

Revista „FOND ȘI FORMĂ“ An. II 1939

Buletinul „MIHAI EMINESCU“ An. XIV 1943

Începeți-vă ABONAMENTUL la „FĂT-FRUMOS“ !

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL PIATRA NEAMȚ

CUPRINSUL ANULUI 1942

Versuri

- Marian Liviu, *Prietenii* (= Creangă și Eminescu) 35; *Veac fanariot* 93; *Vorbe, pilde și sfaturi din înțelepciunea poporului indic* 108; *Trăiască „nemurirea“* (Inchinare pentru trei ne-Academiceni și un Academician): *Nemurire* (*Umbrei lui Eminescu*); *În Raiu* (*Umbrei lui Creangă*); *Făgăduiala trenului* (*Umbrei marelui meu prieten, nenea Iancu Caragiale*); *Amenințarea trenului* (*D-lui Mihail Sadoveanu, ... simpaticului meu adversar ieșan*) 154.
- Pătrăuceanu Gheorghe, *Și-avem în sânge aprig sânge dac* 50.
- Sânger Aurel V., *Țara Fagilor* 43; *Primăvara* 69; *Amintirea* 130.
- Sorocean Olvian, *Mareșalului* 1; *Einsamkeit* (trad. din G. Rotică) 14; — și traducerile din Goga: *Gebet* 46; *Die Bauern* 103; *Wir* 144.
- Tomoiașă Laurentie, *Holt Waffen!* (trad. din Eminescu) 89.
- Tutoveanu Gh., *Lui Artur Gorovei* 7.
- Ursu Gh., *Marca* 50.
- Zamfirescu Elvira, *Salcâmul* 78.
- Populare** — culese de Octavia Lupu-Morariu 92.

Proză beletristică

- Crudu Tiberiu, *Moș-Catrinaru* 131.
- Marian Liviu, *Sacagiul Sucevan* 7, 43.
- Lupu-Morariu Octavia și Leca Morariu, *Frăție turistică* (trad. din H. v. Schullern) 63.

Proză științifică

- Bălan Silvia T., „Groza“ lui Alecsandri, *figură legendară sau personaj istoric?* 159.
- Bălan Teodor, *Sever Zotta* 159.
- Bodnărescu Leonida, *Bucovineni la procesul Memorandului* 72; *Ultima scrisoare primită... de la Prof. M. Friedwagner* 12; *Amintiri despre profesorul Friedwagner* 110.
- Craioveanu L., *Despre Prietenii lui Liviu Marian* 35.
- Dimitrescu Ion M., *Știință și credință* (G. G. Longinescu) 114.
- Dimitriu G., *La Râșca* 111.
- Friedwagner Dr. M., *Scrisoare* (1904) către Leonida Bodnărescu 12.
- Galaction Gala, *Ce-am învățat la Cernăuți* 117.
- Graur M., Dr. M. Hacman, *Noua politică socială germană și realizările ei* 122.
- Grigorovici Dr. Alois, *În jurul mazăririi lui Mihai Racoviță* (din 14 Octombrie. 1709) 156.

- Hacman Max, Regele Carol I cerând retrocedarea Bucovinei 58.
 Kirileanu Gh. T., Limba veche și înțeleaptă 40, 70; Răsunete bucovinene în manuscrisele Academiei Române 105; Despre călănărești 123.
 Klug Dr. Alfred, Dr. Max Richter, Lernt deutsch (Recenzie) 51.
 Morariu Leca, Intru pomenirea lui Miron Costin 21; Eneida lui V. Bumbac 15; Iraclie Porumbescu, neștiut? 19; Porumbescene 174; Tiberiu Crudu 129; Iarăși „filosoful” Lucian Blaga! 124; Cazul Gh. Călinescu 57; Leonida Bodnărescu, Milioane risipite 1942; (Recenzie) 84; De-ale noastre 11. Pentru codrul secular dela Slătioara 102.
 Morariu Victor, „Ce este patria română” și „Was ist des Deutschen Vaterland?” 60; Bucovina și Bucovenii la „Romänische Revue” (1885—1889) 145; Un prozator bucovinean: Gh. N. Cârju, Bălăcenii 1941 (Recenzie) 52; Actualitate românească văzută de Germani (Dr. Walter Hoffmann, Rumänien von heute, (1941) 2.
 Nicolescu G. C., Personalitățile și curente în istoria literară 75.
 Pop Aug. Z. N., Cântecul Epșoarei 18.
 Reli S., Pictorul bisericesc popular Gheorghe Berlinschi (1855—1929) 94.
 Stino Aurel G., N. Beldiceanu, profesor la Folticeni 80; M. Sadoveanu, elev de școală primară la Folticeni 16; Sadoveanu și Dragoslav, școlari la gimnaziumul din Folticeni 170; Versuri inedite de Gh. Tutoveanu 7.
 Ursu Gh., Cenacluri literare la Tecuci 47.
 * * *, Errata 172.

Cronică

- Graur M., Federala „Arboreasa” din Cernăuți 125
 Klug Dr. Alfred, „Calvarul comunei mele” (Trad. după rev. „Junges Europa”) 85.
 L. C., Șezătorile scriitorilor bucovineni 127.
 Lupu Al., † Liviu Marian 176; „Ethnos” 176.
 Lupu-Morariu Octavia, Institutul „Cernăuți” 55.
 Morariu Leca, Din Ardealul nostru 20; Institutul „Cernăuți” 20; „Armonia” 55; În semnul Bucovinei culturale 55; Bucovina culturală 127; Vița de vie tot învie! 173; Revista „Elena Doamna” 20; „Voința Școlii” 127; Tineret publicisticant 50; Pentru Facultatea de Teologie din Cernăuți 84; Nu poți vâri Lumina sub ogoroc! . . . 85; Ei bine, nu! (Contra marșului foșmului cultural) 91; Răboj 173.
 Morariu Victor, Din năzdrăvăniile propagandei sovietice 19; Dela Soviete cetire: „Raz, dva — Boha nema!” 85.
 Popescu Const. I., Cuvânt memorabil 174; Alt monument al Culturalității bucovinene 175; Institutul de Cultură italiană, Cernăuți 175; Răboj 175
 Popescu Elena, „Revista Bucovinei” 20; Expansiune arboroseană 20; „La Cernăuți lumea face cură de Conferințe” 54; Printre cele periodice 126; Institutul german — Cernăuți 54.
 Stăniloae D., Facultatea de teologie Cernăuți 82.
 Al. T., „Meseriașul Român” 106.
 Ziarul „Bucovina”, Academiiile „Armoniei” 176.
 * * *, „Armonia” (Danii p. pustiita Armonie) 158, 172.

Varia

Buletinul **Institutul „Cernăuți”** 49.

Bibliografie 110 și pag. 4 copertă Nr. 1, 2, 3, 4 și 5—6.

Cititori și adăugători ai noștri 42, 62, 88, 109, 169 și pag. 4 copertă Nr. 1.

Dela Administrația rev. „Făt-frumos” 56.

Reapare revista „Fond și Formă”! 83.

Ilustrații

Tiberiu Crudu — coperta Nr. 5—6; Dr. Aurel Morariu 106: Heinrich von Schullern 63 și coperta Nr. 3; Cetatea Sucevii 6; Pisania citorială dela Ilișești 39; Vechi peceți comunale din Bucovina (Zaharești) 79; din Județul de apoi dela Ceahor 94; Anestin, Piară **Scorpia-Roșie!** — coperta Nr. 1; Expoziția **Institutului de literatură** dela Universitatea Cernăuți (Mai 1939) — coperta Nr. 4; Sediul revistei „Făt-frumos” la București — coperta Nr. 2.

Errata

În articolul d-ului Leonida Bodnărescu, **Bucovineni la Procesul Memorandului** („Făt-frumos” 1942, 72 șirul 1), în loc de 1892, îndreaptă: 1894.

*

În strofa 7 din traducerea Părintelui Olvian Serocean („Făt-frumos” 1942, 104), în loc de **Ahnen**, îndreaptă: **Almen**.

Abonamentul :

În Țară : 300 lei pe an

În Străinătate : 500 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 150 pe an

CUPRINSUL :

<i>Leca Morariu</i>	Tiberiu Crudu
<i>Aurel V. Sânger</i>	Amintirea (versuri)
<i>Tiberiu Crudu</i>	Moș-Catrinaru (fragment de roman)
<i>Olvian Sorocean</i>	Wir (trad. din O. Goga)
<i>Victor Morariu</i>	Bucovina și Bucovinenii la „Ro- mânische Revue“ (1885—1889)
<i>Teodor Bălan</i>	Sever Zotta
<i>Liviu Marian</i>	Trăiască „nemurirea“ ! (versuri)
<i>Dr. Alois Grigorovici</i>	În jurul mazilirii lui Mihai Racoviță
* * *	„Armonia“ (Danii p. pustiita Ar- monie)
<i>Silvia T. Bălan</i>	„Groza“ lui Alecsandri,perso- nagiu istoric ?
<i>Aurel G. Stino</i>	Sadoveanu și Dragoslav... la gim- naziul din Folticeni
* * *	„Armonia“
* * *	Errata
<i>Octavia Lupu-Morariu</i>	
<i>Leca Morariu</i>	
<i>Const. I. Popescu</i>	
<i>Ziarul „Bucovina“ și Al. Lupu</i>	Cronică
Indicele pentru „Făt-frumos“ An. XVII 1942.	

Atenție ! Abonamentul urcat !

BIBLIOGRAFIE

- Simion Reli**, Pictorul bisericesc popular Gheorghe Berlinschi, Cernăuți 1942 — fascicula 21 din Colecția Institutul „Cernăuți“.
- Simion Reli**, Facultatea de Teologie Cernăuți (Scurt istoric, situație și călăuză) Cernăuți 1942.
- Silvia T. Bălan**, Ilinca, Mama Fraților Hurmuzachi, Cernăuți 1942 (Conferință rostită la „Societatea Doamnelor Române“ 1942).
- Const. Z. Buzdugan**, Poezii traduse... I, Baudelaire, Brașov.
- Valeria Căliman**, Mama generatoare de viață românească, Sibiu 1942.
- Nec. Stetcu**, Note despre Wilhelm de Kotzebue, Piatra-Neamț 1942.
- Const. Nonea**, Ateismul în poezia lu. Alex. A. Philippide, Iași.
- Const. Nonea**, Otilia Cazimir, poeta sbuciumului sentimental, Iași.
- A. Semaca**, Problema accelerării justiției penale, Ploești 1940.
- Traian I. Ștefuriac**, Cercetări sinecologice și sociologice asupra bryophytelor din codrul secular Slătioara (Bucovina), București 1941.
- Tancréd Bănățeanu**, Poezia dialectată și V. Vlad Delamarina, București 1942.
- A. Semaca**, O hotărâre de divan în 1814, București.
- A. Semaca**, Privire în trecutul Târgului Pietrei, București 1938.
- Fritz Valjavec**, „Südost-Forschungen“, München An. VI, fascic. 3—4, Dec. 1941,

A apărut fascicula 6 din

A R M O N I A

Colecția muzicală publicată de Soc. „Armonia“ Cernăuți
cuprinzând corul bărbătesc

C. Șandru, **ÎN OCHII TĂI** (Text de Șt. O. Iosif)

Cernăuți 1942

Prețul 10 lei

Inregistrată la Tribunalul Cernăuți cu Nr. 7/942 din 1942